

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ VE TÜRKİYE'DE KÜTÜPHANECİLİK EĞİTİMİ

Zafer KIZILKAN

Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
Kütüphanecilik Anabilim Dalı için öngördüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak hazırlanmıştır.

ANKARA
KASIM 1994

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

İşbu çalışma, Jürimiz tarafından Kütüphanecilik Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan:.....

Prof. Dr. Nilüfer TUNCER

Üye:.....

Prof. Dr. Tülin SAĞLAMTUNÇ (Danışman)

Üye:.....

Doç. Dr. Gülbün BAYDUR

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

..../..../1994

Prof.Dr. Hüsnü ARICI
Enstitü Müdürü

ÖZET

Düşünce özgürlüğü kütüphanecilik mesleğinin temel ilkelerinden biridir. Kütüphanelerin düşünce özgürlüğüne uygun bir ortam haline getirilmesinde kütüphanecilere önemli görevler düşmektedir. Kütüphanecinin bu alandaki sorumluluğunu yerine getirebilmesi için bu konuda bilinçli olması gerekir. Bu bilincin öncelikle verilmesi gereken yer ise kütüphanecilik bölümleridir.

Gelişmiş ülkelerde kütüphaneciler düşünce özgürlüğü ilkelerini savunmakta, uygulanması ve toplumda yerleşmesi için etkin görev üstlenmekte ve sansüre karşı savaşım vermektedirler. Bunun yanında, kütüphanecilik okullarında düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda bağımsız dersler verilmekte ya da bu konular diğer dersler içinde işlenmektedir.

Ülkemizdeki kütüphanecilerin düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki bilgi ve tutumlarını saptamak amacıyla Ankara'daki üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilik bölümü mezunlarına anket uygulanmış, kütüphane yöneticileriyle de görüşme yapılmıştır. Ayrıca ülkemizdeki üniversite kütüphanecilik bölümü başkanları ve öğretim üyeleriyle de, düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun kütüphanecilik eğitimimizdeki durumu üzerine görüşme yapılmıştır.

Sonuçta, kütüphanecilik bölümü mezunlarının düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda bilinçli olmadıkları, kütüphanecilik bölümlerinde de bu konuların işlenmesine gereken önemin verilmediği ortaya çıkmıştır.

SUMMARY

Intellectual freedom is one of the fundamental principles of librarianship. It is mainly the duty of the librarians to create the appropriate conditions in libraries apt for intellectual freedom and they must be conscious to fulfill their responsibility. This awareness should be provided by library science education .

In developed countries librarians defend and apply for intellectual freedom and undertake tasks for the establishment of this concept within the society as they fight against censorship. Furthermore independent courses are offered on the subjects of intellectual freedom and censorship at universities or these are taught within other courses.

A survey has been carried out to find out the knowledge and attitudes of the librarians working at university libraries in Ankara on these topics and the directors of these libraries were interviewed. Also the department heads and the faculty members of the library science departments in Turkey were interviewed in order to get their opinions on these subjects and to gather data about the present state of the educational system concerning with intellectual freedom and censorship.

At the end of investigation it has been found out that the library science graduates have no sufficient knowledge about intellectual freedom and the curricula of library science departments are not designed in such a way as to give the students a chance to develop their knowledge on these particular subjects.

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZET.....	1
SUMMARY.....	11
İÇİNDEKİLER.....	111
KISALTMALAR.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
I. GİRİŞ.....	1
I.1. KONUNUN ÖNEMİ.....	1
I.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZİ.....	3
I.3. ÇALIŞMA ALANI.....	4
I.4. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ.....	4
I.5. DÜZEN.....	5
I.6. TERMİNOLOJİ.....	6
I.7. KAYNAKLAR.....	6
II. DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ VE KÜTÜPHANE.....	8
II.1. DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ.....	8
II.2. SANSÜR.....	10
II.3. TÜRKİYE'DE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ VE SANSÜR.....	11
II.4. KÜTÜPHANE VE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ.....	14
II.4.1. KÜTÜPHANE HAKLARI BİLDİRGESİ.....	16
II.4.2. OKUMA ÖZGÜRLÜĞÜ BİLDİRİSİ.....	17
II.4.3. DİĞER BELGE VE BİLDİRGELER.....	18
II.5. TÜRKİYE'DE KÜTÜPHANE VE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ.....	19
III. KÜTÜPHANECİLİK EĞİTİMİ.....	24
III.1. KÜTÜPHANECİLİK EĞİTİMİ VE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ.....	24
III.2. TÜRKİYEDE KÜTÜPHANECİLİK EĞİTİMİ VE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ.....	30

IV. BULGULAR.....	36
IV.1. ANKARA'DAKİ ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE ÇALIŞAN KÜTÜPHANECİLİK BÖLÜMÜ MEZUNLARININ DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ VE SANSÜR KONUSUNDAKİ BİLGİ VE TUTUMLARI ANKETİ'NE İLİŞKİN BULGULAR.....	36
IV.1.1. ANKET SORULARINA VERİLEN CEVAPLAR ARASINDAKİ KARŞILIKLI İLİŞKİNİN (CORRELATION) ORTAYA ÇIKARDIĞI VERİLERE İLİŞKİN BULGULAR.....	47
IV.2. ANKARA'DAKİ ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANESİ YÖNETİCİLERİYLE YAPILAN GÖRÜŞME SONUÇLARINA İLİŞKİN BULGULAR.....	52
IV.3. TÜRKİYE'DEKİ KÜTÜPHANECİLİK BÖLÜMLERİNDE GÖREVLİ ÖĞRETİM ÜYELERİYLE YAPILAN GÖRÜŞME SONUÇLARINA İLİŞKİN BULGULAR.....	54
IV.4. TÜRKİYE'DEKİ KÜTÜPHANECİLİK BÖLÜM BAŞKANLARIYLA YAPILAN GÖRÜŞME SONUÇLARINA İLİŞKİN BULGULAR.....	57
V. GENEL DEĞERLENDİRME.....	59
VI. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	63
VI.1. SONUÇ.....	63
VI.2. ÖNERİLER.....	67
KAYNAKÇA.....	69
YARDIMCI KAYNAKÇA.....	76
EKLER.....	79

KISALTMALAR LİSTESİ

ALA :American Library Association

A.Ü. :Ankara Üniversitesi

A.Ü.D.T.C.F :Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

H.Ü.E.F :Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

İ.Ü.E.F. :İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

IFM :Intellectual Freedom Manual

TDK :Türk Dil Kurumu

TKD :Türk Kütüphaneciler Derneği

ÖNSÖZ

Düşünce özgürlüğü günümüzde toplumlar için en önemli çağdaşlık ölçütüdür. Çünkü yeniliğin, yaratıcılığın ve gelişmişliğin özünde düşünce özgürlüğü vardır. Bu özgürlüğün yerleşmesinde ve benimsenmesinde kütüphanelere önemli görevler düşmektedir. Kütüphanelerin bu görevi yerine getirebilmesi için tarafsız olması ve içinde yer aldığı çevredeki herkese hizmet vermesi gerekir. Kütüphaneler toplumun özgür düşünce pazarı olduğu oranda, toplum bireyleri tarafından benimsenecek ve saygı gören kurumlar haline gelecektir. Ülkemizde ise kütüphanelerin bu kavram ve gelişmelerin oldukça uzağında olduğu görülmektedir. Bunda başka etkenlerin yanında genelde düşünce özgürlüğü önünde varolan pek çok engelin de rolü vardır. Ancak, eğer ülkemiz kütüphanecileri mesleğin bu önemli felsefesi konusunda bilinçli olur ve kütüphane sınırları içinde bile olsa, özgür bir ortam yaratabilirlerse, bu kütüphaneleri bir ilgi ve çekim merkezi haline getirecek, bunun da ötesinde kütüphane dışındaki olumsuz atmosferin dağılmasına da katkı yapacaktır.

Araştırmamızda, ülkemizdeki üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerden bir kesitin düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki bilgi ve tutumları saptanmaya çalışılmış ve ülkemizdeki kütüphanecilik eğitiminin bu konuda üzerine düşeni ne oranda yerine getirdiği araştırılmıştır.

Araştırmalarım sürecindeki katkılarından dolayı hocam ve tez danışmanım Sayın Prof.Dr.Tülin SAĞLAMTUNÇ'a, görüşme yaptığımız üç kütüphanecilik bölümünün başkanlarına ve öğretim üyelerine, Ankara'daki üniversite kütüphanelerinin yöneticileri ve çalışanlarına, anketin bilgisayarda değerlendirilmesindeki yardımlarından dolayı Ayşe BALCI ve Cennet ENGİN'e, tezin yazılmasındaki katkılarından dolayı Turan GÜMÜŞ ve Cevat GÜVEN başta olmak üzere ODTÜ Kütüphanesi çalışanlarına, yardım ve anlayışını esirgemeyen eşim Gülsen KIZILKAN(BEKTAS)'a teşekkür ederim.

BÖLÜM I

GİRİŞ

I.1. KONUNUN ÖNEMİ

Düşünce özgürlüğü konusu insanlığın tarihi kadar eskidir. İnsan, başkasıyla iletişim kurma ve düşüncesini aktarma gereksinimi duyduğu andan itibaren, düşünce özgürlüğü alanına giren konular da gündeme gelmeye başlamıştır.

Düşüncenin özgürce dile getirilmesi, diğer insanların bu düşünceleri özgürce edinebilmesi ve kişinin düşüncesinden dolayı kınanmaması düşünce özgürlüğünün temel konularını oluşturur.

Düşünceler çeşitli yollarla dile getirilmesine rağmen, kalıcılığını sağlayan yazılı, görsel-işitsel vb. kayıt ortamlarıdır. Bu kayıt araç-gereçlerinin bulunduğu ve hizmete sunulduğu en önemli yerler ise insanlığın kültür birikimini ellerinde tutan kütüphanelerdir.

Kütüphanelerin düşünce özgürlüğü açısından önemli bir işlevi vardır. Çünkü "bilgi edinme" ya da "düşünceye ulaşma" edimleri gerçek amacına kütüphane ortamında kavuşur (IFM 1989:x). Bu ortam, üretilmiş her tür düşün ve sanat ürününün, yine ayırım yapılmadan, her tür okuyucuyla buluşturulduğu tarafsız bir mekan olma durumundadır. Bu tarafsızlık kütüphaneyi güçlü ve de demokrasinin vazgeçilmez bir kurumu haline getirecek önemli bir etkidir. Kütüphanelerin bu zor ama önemli işlevi kütüphanecilere büyük sorumluluklar yüklemiştir. Bu nedenle 20.Yüzyıl'ın ikinci çeyreğinden başlayarak düşünce özgürlüğü konusu kütüphanecilerin temel uğraş alanları içine girmiş, ABD başta olmak üzere, çeşitli ülkelerde konunun bilinçli olarak savunulması çabaları içine girilmiş, bildirgeler yayınlanmış, örgütlenmelere gidilmiş ve kütüphanecilik okullarında konuyla ilgili bağımsız dersler okutulmaya başlanmıştır.

Ülkemizde ise, kütüphanecilik alanında, düşünce özgürlüğü üzerinde hemen hemen hiç çalışılmamış, kütüphanecilikle ilgisi gözardı edilmiş ve incelenmeye değer bir konu olarak görülmemiştir. Bu alanda gündeme gelmiş ilk ciddi çalışmalar olarak, son yıllarda yazılmış iki makale (Kızılkın 1988: 159-165; Sağlamtuñ 1991: 93-99), bir açık oturum ve bir bilimsel eser yarışmasını⁽¹⁾ sayabiliriz.

Konunun, kütüphaneciliğin gelişmesi ve benimsenmesindeki önemine karşın, ülkemizde gereken ilgi ve çabayı görmeyişi, bizi bu konuda araştırma yapmaya iten temel etken olmuştur.

Kütüphanede düşünce özgürlüğü ortamını sağlayacak ve "herkes için düşünce özgürlüğü" (Berninghausen 1969: 389) ilkesini uygulayacak olan kişi sonuçta kütüphanecidir. Kütüphanecinin bunu gerçekleştirebilmesi için bu alanda bilinçli olması gerekir. Bu bilincin de öncelikle kütüphanecilik bölümleri tarafından verilmesi beklenir. Çünkü eğitim, örgün anlamda "belli bir konuda, bir bilgi ve bilim dalında yetiştirme, geliştirme, eğitime işidir" (TDK 1983: 355).

Benzer şekilde, kavramsal bir bilgiye sahip olmak "eğitilmiş olmak" için yeterli değildir, "eğitilmiş olmak şeylerin ilkelerinin, niçinlerinin anlaşılması olmasını gerektirir" (Büyükdüvenci 1991: 92). O zaman, kütüphanecilik bilim dalında mesleğin vazgeçilmez bir ilkesi konusunda meslek elemanlarını eğitime ve yetiştirme işi ilgili bölümlerin sorumluluk alanına girer.

Bu konu, düşünce özgürlüğü önünde pek çok engelin bulunduğu ülkemizde, gösteriş veya ayrıntı gibi görünebilir. Ancak, kütüphane sınırları içinde bile olsa, özgür bir atmosfer yaratmanın, bunu kullanıcıya veya çevreye hissettirmenin meslek açısından önemini kimse yadsıyamaz. Diğer bir deyişle, "kütüphanelerden hiç

(1) Açık Oturum TKD Ankara Şubesi'nce 17 Mayıs 1991'de "Kütüphanecilik ve Yayıncılık Açısından Düşünce Özgürlüğü ve Sansür" adıyla, Bilimsel eser yarışması ise Kütüphaneler Genel Müdürlüğünce "Cumhuriyetimizin 70. yılında Halk Kütüphaneleri ve Düşünce Özgürlüğü" adıyla 1993'de düzenlenmiş yarışmayı Tayfun Gülle ve Zafer Kızılkın ortak çalışması (Gülle 1993) kazanmıştır.

olmazsa otosansür olgusunu kaldırabilmek için kütüphanecilik eğitime yenilik getirilmesi" (Sağlamtuğ 1991: 98) artık kaçınılmaz bir görevdir.

Doğal olarak düşünce özgürlüğü bilincinin olumlu ya da olumsuz gelişmesini etkileyen pek çok bağımsız değişken vardır. Biz bunlardan en önemli gördüğümüz değişken üzerinde durmak istiyoruz. Bu da bizce kütüphanecilik eğitimidir. Bu yaklaşımdan hareketle problem cümlemiz şudur:

Problem Cümlesi: Kütüphanecilerde mesleğin gereği olan düşünce özgürlüğü bilinci niçin yoktur?

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE DENENCESİ

Günümüzde, düşünce özgürlüğü artık kütüphane hizmet felsefesinin vazgeçilmez parçasıdır. Bu felsefe aynı zamanda kütüphaneyi diğer eğitim ve kültür kurumlarından ayıran temel ölçütü oluşturur.

Ülkemizde kütüphanelere olan ilgisizlikten sürekli yakınılmaktadır. Bu ilgisizliğin şüphesiz pek çok nedeni vardır. Bu nedenler içinde kütüphanenin düşünce özgürlüğü gereklerine uygun bir ortam olarak düzenlenmemesi çok önemli bir yer tutar. Amacımız bu ortamın oluşturulmasında kütüphanecinin, dolayısıyla kütüphanecilik eğitiminin önemini ortaya çıkarmaktır. Çünkü bu konu Türk Kütüphaneciliğinin istenen düzeye gelememe nedenleri arasında pek düşünülmemiş bir konudur. Eğer kütüphaneci mesleğinin bu önemli ilkesini bilinçli bir şekilde savunur ve ona uygun uygulamalar içine girerse, bu meslek olarak kütüphaneciliğin önemini ortaya çıkaracak, kurum olarak da kütüphanecinin gelişmesine ve çevresi tarafından benimsenmesine katkıda bulunacaktır.

Bütün bunlardan hareketle denencemiz şudur:

Denence: Kütüphanecilik eğitiminde düşünce özgürlüğüne gereken önem verilmediğinden kütüphaneciler bu konuda bilinçli değildir.

I.3. ÇALIŞMA ALANI

Araştırmaya konu olan birimler Türkiye'deki üniversite kütüphanecilik bölümleri ve Ankara'daki üniversite kütüphaneleridir. Kütüphanecilik bölümleri A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, H.Ü. Edebiyat Fakültesi ve İ.Ü. Edebiyat Fakültesi bünyesinde yer almaktadır. Kütüphaneler ise şu üniversitelere bağlıdır: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Hacettepe, Bilkent, Gazi, Başkent ve Ankara Üniversitesi.

Anket uygulama alanı olarak üniversite kütüphanelerini seçmemizin en önemli nedeni, bu kütüphanelerin üniversitelerdeki özgür araştırma ortamından olumlu yönde etkilendikleri ve özellikle yayın seçme konusunda diğer kütüphane türlerine göre daha bağımsız davrandıkları varsayımıdır. Konumuz açısından veri toplamada anlamlı olabilecek diğer bir tür olan halk kütüphanelerinde ise yayın seçme işlemi merkezden yapılmaktadır.

Diğer kütüphane türlerinin amaçları ve hizmet verdikleri okuyucu türünün sınırlı olması yanında, Ankara genelinde çalıştırdıkları kütüphaneci sayısının azlığı da üniversite kütüphanelerini seçmemizde bir diğer etken olmuştur. Örneğin halk kütüphanelerinde bile Ankara ili düzeyinde sadece 35 kütüphaneci çalışmaktadır.⁽¹⁾

Ankara'daki üniversite kütüphane yöneticileri ile Mayıs 1994'te görüşülmüş, kütüphanecilere ise Nisan-Mayıs 1994'te anket uygulanmıştır. Yine, Ankara'daki kütüphanecilik bölüm başkanları ve öğretim üeleriyle Mart-Nisan 1993'te, İstanbul'daki Kütüphanecilik Bölümü Başkanı ve öğretim üeleriyle de Şubat 1994'te görüşmeler yapılmıştır.

I.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Araştırmada, "olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan" (Kaptan, 1977: 129) betimleme yöntemi kullanılmıştır.

⁽¹⁾ Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nden 20 Haziran 1994'te alınan bilgi.

Araştırmada veri toplama tekniği olarak anket, görüŖme ve gözlem kullanılmıŖtır. "Kalem-kağıt yoluyla objenin kendisi hakkında bilgi vermesi Ŗekli" (Kaptan, 1977: 175) olan anket tekniğinin aık (doldurmalı) ve kapalı (semeli) Ŗekilleri bir arada kullanılmıŖtır. Anket Ankara'daki üniversite kütüphanelerinde alıŖan 89 kütüphaneciye uygulanmıŖ, bunlardan 73'ü yanıtlamıŖtır. Dolayısıyla örneklemin evreni temsil etme oranı %82'dir.

"Görüşmecenin cevap almak amacıyla soruları, sözlü ve genellikle yüzyüze olmak koŖulu ile deneklere yönelttiği bir Ŗekil" (Kaptan, 1977: 181) olan görüşme de her üç bölümün öğretim üyeleri, bölüm başkanları ve kütüphane yöneticileri ile gerçekleştirilmiŖtir. Görüşme Ŗekli olarak "önceden iyice planlanmıŖ, ŖekillenmiŖ, standartlaŖmıŖ" (Kaptan, 1977: 185) olan "yapılanmıŖ görüşme" 14 öğretim üyesinden 13 ile (%93) "soruŖturmacıya daha ok serbesti verilen" (Kaptan, 1977: 186) yapılanmamıŖ görüşme de 3 bölüm başkanı ve ikisinin kütüphaneci olmaması nedeniyle kütüphane yöneticilerinin de 3'ü ile yapılmıŖtır.

Araştırmada kullandığımız bir diğer veri toplama tekniği de, daha önce dört yıllık kütüphanecilik öğrenimi yaptığımız ve aynı zamanda bir üniversite kütüphanesi alıŖanı olduğumuz için "gözlemcinin gözlenenlerle birlikte olduğu" (Kaptan, 1977: 167) katılarak gözlem tekniğidir.

Anket sonucunda elde edilen veriler ODTÜ Bilgi İşlem Daire Başkanlığı'nda SPSS (Statistical Package of the Social Sciences) programında deđerlendirilmiŖtir.

1.5. DÜZEN

Araştırma raporu 5 bölümden oluŖmuŖtur.

1. Bölüm giriŖ olup, bu bölümde konunun önemi, araştırmanın amacı ve hipotezi, alıŖma alanı ve veri kaynakları, araştırma yöntem ve teknikleri, raporun düzeni, terminolojisi ve kaynaklar hakkında bilgi verilmiŖtir.

2. Bölüm düşünce özgürlüğü ve kütüphane ilişkisine ayrılmıştır. Bu Bölüm'de düşünce özgürlüğü ve sansür kavramları açıklanmış, düşünce özgürlüğü ve kütüphane ilişkisi ortaya konmuş ve gelişmiş bazı toplumlarda ve Türkiye'deki düşünce özgürlüğünün durumu üzerinde durulmuştur.

3. Bölümde kütüphanecilik eğitimi ve düşünce özgürlüğü incelenmiş, kütüphanecilik eğitiminde düşünce özgürlüğü konusunun işlenmesi ve gelişmesi üzerinde durulmuş ve konunun kütüphanecilik eğitimimizdeki durumu ortaya konmaya çalışılmıştır.

4. Bölümde anket ve görüşme sonucunda sağlanan bulgular ortaya konmuştur.

5. Bölümde araştırmanın sonucu ve çözüme ilişkin öneriler saptanmıştır.

1.6. TERMİNOLOJİ

Düşünce: Düşünme sonucu varılan, düşünmenin ürünü olan görüş.(TKD 1983: 346).

Düşünce özgürlüğü: Bilgi ve düşüncelere ulaşım ve düşüncelerin açıklanması özgürlüğü (IFM 1989: VIII).

Eğitim: Belli bir konuda, bir bilgi ve bilim dalında yetiştirme ve geliştirme, eğitme işi. (TKD 1983: 355).

Sansür: Her türlü düşün ve sanat ürününün siyaset, din, dil, ırk, müstehcenlik vb. açısından sakıncalı olduğu gerekçesi ile üretiminin, dağıtımının, ödünç verilmesinin veya satılmasının yasaklanması veya engellenmesi.(Harrod 1984: 137).

1.7. KAYNAKLAR

Araştırmada yararlandığımız kaynakların başında Intellectual Freedom Manual (1989)'ı saymak gerekir. ALA bünyesindeki Düşünme Özgürlüğü Birimi tarafından belirli aralıklarla gözden geçirilip yeniden yayınlanmakta olan bu yayın, düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda kütüphaneciler için temel başvuru kaynağı niteliğindedir.

Ayrıca konuya ilişkin yayınları saptamak amacıyla incelediğimiz ve taradığımız kaynaklar şunlardır:

<u>Library and Information Science Abstracts</u>	(1969-92)
<u>Library Literature</u>	(1949-92)
<u>Social Science Citation Index</u>	(1980-92)
<u>Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni</u>	(1952-86)
<u>Türk Kütüphaneciliği</u>	(1987-93)
<u>Türkiye Bibliyografyası</u>	(1935-91)
<u>Türkiye Makaleler Bibliyografyası</u>	(1952-91)

Ayrıca, araştırma raporunun yazımında H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü tarafından yayınlanan Yüksek Lisans ve Doktora/Sanatta Yeterlilik Tezleri Yazım ve Basım Yönergesi (1989)'ne uyulmuş Karasar (1984)'ın Bilimsel Araştırma Yöntemi adlı kitabından yararlanılmıştır.

BÖLÜM II

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ ve KÜTÜPHANE

II.1. DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ

Düşünce özgürlüğü şüphesiz düşünme yetisiyle sınırlı bir özgürlük değildir. Düşünce özgürlüğünden asıl kasıt düşünsel etkinlik özgürlüğüdür. Bu da "dış dünyanın insan zihnindeki yansıması" ve "düşünme sonucu varılan, düşünmenin ürünü olan görüş"(TKD1983:346)ün özgürce açıklanması ve diğer insanların bu düşüncelere kısıtlama olmadan ulaşması ile ilgilidir.

Düşünce özgürlüğü konusunda yapılmış iki tanım vermekte yetiniyoruz:

Düşünce özgürlüğü kişinin özgürce düşünce edinebilmesi, düşünce ve inançlarından dolayı kınanmaması ve bunları yasal yollardan yararlanarak açıklayabilmesi olanağı ve özgürlüğü olarak tanımlanabilir (Çağlayan 1991:1).

Diğeri ise kütüphanecilerin yaptığı bir tanımdır:

En basit şekliyle düşünce özgürlüğü, herkesin herhangi bir konuda istediği şeye inanmak, bu inanç veya düşüncelerini istediği şekilde açıklama hakkıdır. Eğer diğer insanlara ulaşması engellenirse, hangi yolla olursa olsun bu düşüncelerin açıklanması anlamsızdır. Dolayısıyla düşünce özgürlüğünün ayrılmaz ikinci parçası bütün bilgi ve düşüncelere özgürce ulaşım hakkıdır (IFM 1989:viii).

Düşünce özgürlüğü düşüncenin oluşması, açıklanması ve edinilmesi sürecinin kısıtlama olmadan gerçekleştiği bir iletişim ağıdır. Bu ağın herhangi bir noktasındaki bozukluk iletişimin kopmasına neden olur. Dolayısıyla bir toplumdaki düşünsel, kültürel, toplumsal vb. alanlardaki gelişmeler bu iletişimin sağlıklı olmasıyla doğru orantılıdır.

Düşünce özgürlüğü aklın özgürlüğüdür, bu nedenle kişisel bir özgürlük olmayıp bütün diğer özgürlüklerin önşartıdır (IFM 1989:ix). Bu anlamda, insanlık tarihi aynı

zamanda düşünce özgürlüğü tarihidir. Modern anlamda 17. ve 18. yüzyıllarda sansüre karşı başlatılan mücadeleyle ortaya çıkan düşünce özgürlüğü, 20. yüzyılda artık insan hakları ve temel özgürlüklerin bir parçası olarak evrensel bir boyut kazanmıştır. Uluslararası hukukun konuları arasına girmiş olan insan hakları, günümüzde artık ülkeler için "uygarlık ölçütü" olarak görülmektedir. Ayrıca bu konu başlıbaşına bir bilim dalı haline gelmiş ve üniversitelerde bağımsız bir ders olarak da okutulmaktadır (Kapani 1991:14). İnsan haklarının evrensel niteliğinin en somut kanıtı 1948 de Birleşmiş Milletler'ce kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirge'sidir.

Bildirge'nin düşünce özgürlüğüne ilişkin 19. maddesi şöyledir:

Her bireyin düşünce ve düşüncelerini açıklama özgürlüğü vardır. Bu özgürlük düşüncelerinden ötürü rahatsız edilmemek, ülke sınırları sözkonusu olmaksızın bilgi ve düşünceleri her türlü araç ile aramak, elde etmek ve yaymak hakkını içerir (İnsan...1949:2).

Bu bildirge dışında Türkiye'nin de taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olarak bilinen "İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme" (İnsan...1954:4), "Yeni Bir Avrupa İçin Paris Antlaşması" (Yeni...1990:12) gibi pek çok uluslararası antlaşma, belge ve bildirge taraf devletlerin düşünce özgürlüğü gereklerine uyması ve güvence altına alması koşulunu gerekli görmektedir.

İnsan haklarına saygılı olmanın ve düşünce özgürlüğünü benimsemenin doğal bir sonucu olarak, birkaç istisna dışında, çoğulcu özgürlükçü demokrasilerde "düşünce suçu" veya "propağanda suçu"na rastlanmaz. Yargılanan veya cezalandırılanın "tehlikeli" ya da "zararlı" görülen düşünce değil, eylem olmasına özen gösterilir (Öngören 1982:13; Tanör 1991:79). Hatta, Türkiye'nin de taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, sıkıyönetim veya olağanüstü hal dönemlerinde dahi, şiddet ve terörle yapılacak mücadelenin düşünce özgürlüğünü kısıtlama veya ortadan kaldırma hakkı içermeyeceğini vurgular (Kapani 1991:113).

II.2. SANSÜR

İngilizce'de "censorship" olan sansürün kökü Latince'deki "censere"den gelir, anlamı da "değer biçmek"tir (Daily 1970:32). Sansür, daha çok "kamu yararını koruma" gerekçesiyle devletin uyguladığı ön denetim, basım ve yayım yasağı olarak bilinir. Ancak, devlet dışındaki kişi, grup ve kuruluşlar tarafından, farklı gerekçelerle, düşünce ürünlerine uygulanan baskı ve engellemeler de sansür kapsamı içinde değerlendirilmektedir. Tarihsel yönden ilk çağlara kadar uzanan sansür, ortaçağda doruk noktasına ulaşır. Önceleri dinsel yetkenin emrinde olan sansür daha sonra siyasal yetkenin emrine geçer ve işbirliği içinde yürütülür. Siyasal ve ahlaki kalıpların devletçe düzenlenmesinin olağan karşılandığı dönemlerin aksine, sansür, çağdaş toplumda karanlık ve baskıcı rejimlerin ve de kendine güvensizliğin göstergesi olarak benimsenir.(1)

Aşağıdaki tanım sansürün genel çerçevesini vermektedir.

Her türlü düşün ve sanat ürününün siyaset, din, dil, ırk, ve açık-saçıklık açısından sakıncalı olduğu gerekçesi ile üretiminin, dağıtımının, ödünç verilmesinin veya satılmasının yasaklanması veya engellenmesidir (Harrod 1984:137).

Sansürün, devlet kuruluşlarının uyguladığı resmi sansür veya düşünce üretenlerin, birtakım baskılar sonucu kendi kendilerine uyguladıkları otosansür gibi değişik çeşitleri vardır. Ama, sansür sonuçta bir yasaklamadır, engellemedir; yaratıcılığın ve düşüncenin özgürce akışının engellenmesidir. Genelde baskı gören ve engellenmek istenen de yeni, farklı ve asi olan düşüncelerdir. Tarihsel sürece baktığımızda ise her düşünce veya inancın başlangıçta bu özellikleri taşıdığını, zamanla sıradan ve doğal düşünceler haline geldiğini görürüz.

(1) "Sansür", AnaBritannica, XIX, (1990), 69.

Benzer şekilde, geçmişte yasaklanan ve yakılan yayınlar arasında bugün beğeniyle okunan Andersen'in Masalları, Lafontaine'nin Fabl'leri, Don Kişot, Robinson Crusoe, Shakespeare'in yapıtları gibi yazınsal kitaplar yanında Kuran ve İncil de vardır (Haight 1970). Bu örneklerde de görüldüğü gibi, tarihin bize öğrettiği ders baskı ve yasağın çözüm olmadığıdır. Sansürün, her zaman sansürçünün istediği sonucu vermediği, çoğu durumda ters etki yaparak, sansür edilen yayın için bir çekim merkezi oluşturduğu ve yayına erişim oranını arttırdığı gerçeği de, almamız gereken bir diğer derstir.

II.3. TÜRKİYE'DE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ VE SANSÜR

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk anayasası olan 1924 Anayasası'nda düşünce özgürlüğüne ilişkin bir hüküm yoktur. Basın özgürlüğüne ilişkin ise şöyle bir hüküm vardır: "Matbuat kanun dairesinde serbesttir ve neşredilmeden önce teftiş ve muayeneye tabi tutulamaz." (Teşkilat-ı...1924:21). Bu doğrultuda, 1925'te ikinci kez kurulan İstiklal Mahkemeleri'yle başlayan ve birçok gazetenin kapatılması, yazar ve yöneticilerinin tutuklanmasıyla sonuçlanan basın ve düşünce özgürlüğü üzerindeki baskılar, belirli dönemlerde hafiflese de, günümüze dek sürmüştür. 1931'de çıkarılan Matbuat Kanunu (Matbuat...1931:3) da ülkenin genel politikasına aykırı yayın yapan gazete ve dergilerin kapatılması hükmünü getiriyordu (Kabacalı 1990:128).

1950'de çıkarılan ve daha özgürlükçü bir anlayışla hazırlanan Basın Kanunu, daha sonraki yıllarda, değişen anayasaların içeriğine uygun olumlu ya da olumsuz maddeler eklenerek günümüze kadar gelmiştir. Bunun yanında çoğu zaman yürürlükteki anayasa ve ilgili kanunlar yeterli olmamış, 1925'te Takriri Sükun (Takrir-i...1925) un çıkarılmasıyla başlayan uygulama 1960'ta Tahkikat Komisyonu kurulması ile sürmüştür, günümüzde de Terörle Mücadele Yasası (Terörle...1989) çıkarılarak baskıların çerçevesinin daha da genişletilmesi yoluna gidilmiştir. Her ne kadar adı farklı kalsa da bu ve benzeri yasalar aynı anlayışın ürünü olup düşünceyi hedef almıştır.

1961-71 yılları arasındaki dönem Türkiye'nin düşünce özgürlüğü açısından en baskısız dönemidir. Bunu, daha önceki ağır baskı ortamına duyulan tepkiyle

oluşturulan (Çağlayan 1991:178), düşünce ve basın özgürlüğünü tam anlamıyla gerçekleştirmeyi amaçlayan 1961 Anayasası'na bağlamak yerinde olur. 1961 Anayasası'nın düşünce özgürlüğüne ilişkin 20. maddesi şöyledir: "Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ile veya başka yollarla, tek başına veya toplu olarak açıklayabilir veya yayabilir" (T.C. 1961:22). Anayasa'nın içeriğine uygun olarak, Basın Kanunu ve diğer bazı yasalardaki düşünce ve basın özgürlüğüne kısıtlama getiren maddeler de yürürlükten kaldırılmıştır.

Ancak bu özgürlük ortamı 1971'de Anayasa'da değişiklikler yapılarak, 1980'den sonra da Anayasa tamamen değiştirilerek askeri darbeler yoluyla sona erdirilmiştir. Bugün yürürlükte olan 1982 Anayasası, düşünce özgürlüğünün tanımına aykırı bir şekilde, "düşünce ve kanaat hürriyeti" ile "düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti"ni farklı maddelerde ele almıştır. Anayasanın 25. maddesi şöyledir:

Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz (T.C. 1982:19).

Anayasa'nın 26. maddesi her ne kadar "Herkes düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla açıklama hakkına sahiptir" (T.C. 1982:20) demekteseyse de, bu maddenin ikinci paragrafı, bu hürriyetlerin kullanılmasının "suçların önlenmesi", "suçluların cezalandırılması" vb. pek çok gerekçeyle sınırlanabileceğini belirtmiştir. Ancak bu da yetmemiş, Anayasa'nın 13. maddesi "sınırlama" içerik ve çerçevesini şu şekilde genişletmiştir:

Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğin, Cumhuriyetin, milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacıyla ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın özüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabilir (T.C. 1982:10).

Bu gün, Anayasa dışında, Kültür Bakanlığı tarafından hazırlanan Kültürel Yaşamı Demokratikleştirmeyi Amaçlayan Yasa Taslakları (1993) adlı çalışmada da ele alınıp değiştirilme gerekçeleri verilen Basın Yasası (Basın...1989), Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu (Küçükleri...1989), Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu

(Polis...1989) ve Terörle Mücadele Kanunu (Terörle...1989) gibi pek çok yasa da düşünce ve basın özgürlüğüne aykırı hükümler içermektedir. Bütün bunların sonucu, yasalardan güç alan yayın yasaklama, toplatma, yazar ve gazetecileri düşüncelerinden dolayı yargılama, cezalandırma vb. uygulamalar, bir başka deyişle düşünce ve basın özgürlüğü üzerindeki baskı ve yasaklar günümüzde de sürmektedir.

Buraya kadar, düşünce özgürlüğü ve sansür konusunu daha çok yasalar çerçevesinde incelemeye çalıştık. Ancak, konunun sadece yasalar çerçevesinde ele alınarak anlaşılamayacağı, tarihsel, siyasal, kültürel ve toplumsal bir çok boyutunun olduğu gerçeğinin altını da çizmek gerekir.

Bu açıdan bakıldığında Cumhuriyet Yönetiminin çağdaşlaşma ve modernleşmeyi esas aldığı ve döneme damgasını vuran Kemalizm'in, otoriter yapısına rağmen, çoğulcu özgürlükçü demokrasiyi hedeflediği görülür. Cumhuriyetin "fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür" kuşaklar yetiştirmeyi amaçlaması, laikliğe büyük önem vermesi, Köy Enstitüleri ve Halk Evleri gibi katılımcı ve halka dönük eğitim ve kültür kurumları oluşturma gibi uygulamalarında da bu kendini gösterir (Tanör 1991:87, 113)

Ancak 1950'lerden sonra ülke yönetimine damgasını vuran sağ iktidarlar döneminde genelde demokratikleşme çabalarında geri adımlar atılmış, tutucu bir eğitim ve kültür politikası egemen kılınmaya çalışılmıştır. Askeri darbe dönemlerinde iyice yoğunlaşan temel hak ve özgürlüklerin çiğnenmesi, en son 1980deki 12 Eylül Darbesi'yle doruk noktasına çıkmış ve toplumda tam bir kültürsüzleştirme, siyasetten uzaklaştırma ve kişiliksizleştirme politikası uygulanmıştır (Tanör 1991:114).

Doğal olarak, batı toplumlarında, demokrasi ve insan hakları alanındaki gelişmeler belirli bir ekonomik ve toplumsal gelişmenin sonucudur. Buna karşın, Türkiye gibi gelişmekte olan toplumlarda altyapı bu gelişmelere denk düşmediğinden, üst yapıda devletin alacağı olumlu ve gerçekçi kararlar ve çıkaracağı yasalar bu gelişmelerin önünü tıkayan kanalların açılmasını sağlayacaktır.

II-4. KÜTÜPHANE VE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ

Düşünce özgürlüğü kavramındaki "düşünce edinme" ya da "düşünceye ulaşma" kütüphane ve düşünce özgürlüğünü ayrılmaz kılan noktadır. Kütüphane, düşüncenin kalıcılığını sağlayan yazılı ve görsel-işitsel kayıt ortamlarını sağlayıp düzenleyerek kullanıcının hizmetine sunar. Yani düşünce ürünleriyle bunlara gereksinim duyanları buluşturur. Bu nedenle, düşüncenin oluşması, ortaya çıkması ve edinilmesi kütüphaneye ayrı bir anlam kazanır. Kütüphanenin bu konudaki farkı şöyle dile getirilmektedir:

Gazeteler de bilgi sağlar, ancak bu bilgi sınırlı olup yayıncının bakış açısını yansıtır. Okullar da eğitir, bu da önceden hazırlanmış bir programa göre ve de yönetici ve eğitimcilerin saptadığı koşullarda yapılır. Bunun karşısında kütüphanede, yalnızca kütüphanede insan kendi yeteneğinin ve de insanlık birikiminin sınırlarını ölçebilir (IFM 1989:viii).

Kütüphanenin ayırıcı özelliği özgür eğitim ve bilgilenme ortamı sağlamasıyla ilgilidir. Sherman (1962:479) nın da dediği gibi "insanların kütüphane kullanma zorunluluğu yoktur, bunu gönüllü olarak yaparlar, bu nedenle kütüphanenin onların seçme, okuma, bilme, düşünme ve karar verme özgürlüklerini sağlamak gibi bir sorumluluğu vardır." Bu da kütüphanenin evrensel ölçüler içerisinde, kullanıcı kitlesini göz önünde bulundurarak, her türlü düşün ve sanat ürününü bulundurmaya ve hizmet vermeye gerektirir. Kullanıcının kütüphane ortamından sağlayacağı yarar onun bilgi, ilgi, yetenek ve amacıyla doğru orantılıdır.

Uygarlığın hazineleri olarak kabul edilen kütüphanelerin bilgi ve kültür merkezi olma işlevi düşünce özgürlüğü ile gerçekleşir. Ancak, bu özgürlük kendi kendine varolmaz. Kütüphaneci bunu yayın seçme, başvuru hizmeti, derme oluşturma gibi günlük işlerinde düşünce özgürlüğü ilkelerini uygulayarak gerçekleştirecektir (IFM 1989:x).

Kütüphane ortamındaki düşünce özgürlüğünün sınırı, kütüphanenin hizmet vermekle gruba yönelik araç-gereç seçimi, dermenin kullanılması ve diğer kütüphane hizmetlerinde tatafsız davranması şeklinde çizilebilir. Bu konuyla ilgili olarak dile

getirilmesi gereken bir nokta kütüphanecinin de düşünce özgürlüğünün olması, yani yaptığı işin özgürlüklerini kısıtlamaması ve kütüphanecinin zarar göreceği kuşkusu taşımaması gerektiğidir (IFM 1989:xii).

Kütüphane ortamı aynı zamanda sağlıklı bir toplum yapısı için zorunlu bir ortamdır. Çünkü, ancak çok yönlü eğitilmiş, bilgilendirilmiş insanlar demokrasinin gerektirdiği hoşgörü, barış ve iletişimi sağlayarak ve de sağlıklı seçim yaparak kararlarının sorumluluğunu yüklenirler.

S.R. Ranganathan tarafından oluşturulan (1931:13) ve kütüphaneciliğin beş temel yasası olarak benimsenen ilkeler de kütüphane ortamındaki düşünce özgürlüğüne işaret eder:

- 1- Kitaplar okunmak içindir.
- 2- Her kitabın bir okuyucusu vardır.
- 3- Her okuyucunun bir kitabı vardır.
- 4- Okuyucunun zamanını boşa harcamamak gerekir.
- 5- Kütüphane gelişen bir organizmadır.

Yine, Türk kütüphaneciliğine büyük katkılarda bulunmuş Carl M. White, Türkiye'de yaygın olarak bilinen ve bir çok ülke kütüphaneciliğinin de tecrübelerini yansıtan kitabında, yıllar önce, modern kütüphaneciliğin temel ilkeleri arasında "sansürsüz bir şekilde tüm yayınlara ulaşılabilirliği sağlamak" (1961:16) maddesini sıralıyordu.

Bunlara ek olarak, Türkiye'de Okuma Alışkanlığı (Özçelebi 1990) adlı kitapta da ayrıntılı bir şekilde verildiği gibi, uluslararası alanda pek çok belge ve bildirme kitapların ve kütüphanenin toplumsal gelişme ve değişimdeki önemine değinir. Bunlardan "kitaplar eğitimin temelidir" ve "kitaplar uluslararası anlayış ve barışçı işbirliğinin gelişmesine hizmet eder" gibi maddeler içeren Kitap Anayasası (Charter of the Book) nı (Charter...1971:239) anmak yerinde olur. Bununla birlikte, kütüphanecilik mesleğinin düşünce özgürlüğüne yaklaşımı ve sansüre karşı mücadele açısından önemli gördüğümüz bir kaç belgeyi daha ayrıntılı vermeyi gerekli görüyoruz.

II.4.1. KÜTÜPHANE HAKLARI BİLDİRGESİ (Library Bill of Rights)

Düşünce özgürlüğü alanında Amerikan kütüphanecilerinin zengin bir mücadele geleneğinin olduğunu belirtmek gerekir. Amerikan kütüphanecileri 1930'lara kadar, ALA önderliğinde, sansüre karşı çeşitli şekillerde savaşım verdiler. Bu konudaki en belirgin çıkış, Siz ve Makineler adlı kitapçığın yasaklanması üzerine ALA'nın Başkan Roosevelt'e gönderdiği mektuptur. Bu tarihten itibaren kütüphanelerdeki sansürle savaşım ALA'nın temel uğraşları arasına girdi. 1930'ların sonunda Steinbeck'in Gazap Üzümleri'nin bir çok eyaletteki kütüphanede yasaklanması, bu savaşımındaki bir dönüm noktasına kaynaklık eder. Bu nokta ALA'nın bu yasağa yanıtı niteliğindeki Kütüphane Hakları Bildirgesi'dir.

1939'da yayınlanan Kütüphane Hakları Bildirgesi tarafsız kitap seçimi, dengeli derme oluşturma ve herkese açık toplantı odaları üzerinde yoğunlaşmıştı. Zaman içinde gözden geçirilerek ek ve değişiklikler yapıldı. Kitapların "yıkıcı" ve "zararlı" gibi nedenlerle etiketlenmesinin de sansür olduğu ve yazarının toplumsal veya siyasal görüşünden dolayı yayının dışlanamayacağı bu aşamalardan sadece birkaçıdır. Bütün bu gözden geçirmeler sonucu, Kütüphane Hakları Bildirgesi ilk şekliinden farklı olarak, hangi kisve altında olursa olsun, herhangi bir yayının sansür edilmesinin sonuçta kütüphaneyi de olumsuz etkileyeceği görüşünde yoğunlaşıp bu doğrultuda ilkeler üretmiştir (IFM 1989:xvi).

Günümüzde evrensel bir kabul gören Bildirge, kütüphanecilerin düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki politikalarının temelini oluşturmaktadır (IFM 1989:x, 117; Sağlamtunç 1991:95).

Çeşitli tarihlerde değişikliğe uğrayan Bildirge'yi 1980'de aldığı şekliyle veriyoruz:

- 1- Kitaplar ve diğer kütüphane kaynakları kütüphanenin hizmet verdiği yöre toplumunun tüm bireylerinin ilgi alanı, bilgi gereksinmesi ve aydınlanmaları amacıyla uygun olarak sağlanmalıdır. Kütüphane araç-gereci, onların yaratılmasına katkıda bulunanların kökeni ya da görüşleri nedeniyle dışlanamaz.

- 2- Kütüphaneler güncel ve tarihsel konular hakkında her türlü görüşü içeren bilgi araç- gerecini sağlamalıdır. Kütüphane araç-gereci, siyasal görüş veya öğreti farklılığı nedeniyle yasaklanmamalı veya raflardan kaldırılmamalıdır.
- 3- Kütüphaneler, bilginin sağlanması ve toplumun aydınlanması sorumluluklarını tam anlamıyla gerçekleştirmek için, sansüre karşı çıkmalıdır.
- 4- Kütüphaneler düşünce özgürlüğünü savunan kişi ya da gruplarla işbirliği yapmalıdır.
- 5- Bireyin kütüphaneyi kullanma hakkı onun kökeni, ırkı, yaşı ya da görüşleri nedeniyle yasaklanmamalı ya da kısıtlanmamalıdır.
- 6- Sergi ya da toplantı salonlarını hizmet verdikleri toplumun kullanımına sunan kütüphaneler, bunların çeşitli görüşleri, inançları savunan bireyler ya da gruplarca eşitlik ilkesine göre, hiçbir ayırım yapılmadan kullanımını sağlamalıdır (IFM 1989:14).

II.4.2. OKUMA ÖZGÜRLÜĞÜ BİLDİRİSİ (The Freedom to Read)

Okuma Özgürlüğü Bildirisi, McCarthy Dönemi olarak bilinen 1950'lerin Amerika'sında düşünce özgürlüğüne karşı başlatılan politik baskılara bir yanıttır. Bu yanıt kütüphaneci, yayıncı ve kitapçıların ortak çabasıyla oluşturulmuş ve 1953'te ALA tarafından kamuoyuna sunulmuştur. Amerika genelinde örgütlü 25 kadar dernek sendika vb. kuruluş tarafından imzalanan bu Bildiri'yi 1970'de aldığı şekliyle ve oldukça uzun olan maddelerinin sadece giriş kısmını veriyoruz:

- 1- Halkın yararı için, kütüphaneci ve yayıncılar bütün görüş ve düşüncelere en yaygın ulaşımı sağlamalıdır. Buna, geleneklere aykırı ve güncel olmayan görüşler de dahildir.
- 2- Kütüphaneci, yayıncı ve kitapçılar sağladıkları kitaplardaki düşünce ve değerleri benimsemek zorunda değildir. Hangi kitabın basılacağı veya ödünç verileceği konusunda kendi siyasal, etiksel veya sanatsal standardını esas almaları kamuoyunun yararına ters düşer.
- 3- Bir kitabın kabul edilebilirliğini yazarının geçmişine ya da siyasal ilişkilerine bakarak saptamak halkın çıkarına aykırıdır.
- 4- Toplumumuz, bazılarının hoşuna gideni diğerlerine de benimsetme, gençleri belirli düzeydeki yayınları okumakla sınırlama ve yazarların sanatsal yaratıcılıklarını engelleme yeri olamaz.
- 5- Önyargılı bir şekilde, bir yazarın veya kitabının zararlı veya yıkıcı olduğunu okuyucuya benimsetmeye çalışmak halkın çıkarına değildir.
- 6- İnsanların okuma özgürlüğünün koruyucuları olarak, kendi anlayış ve standartlarını bütün topluma benimsetmeye çalışanlarla mücadele etmek, kütüphaneci ve yayıncıların sorumlulukları arasındadır.

7- Okuma özgürlüğünü, görüş ve düşüncelerin kalite ve yoğunluğunu zenginleştirmek için kitap sağlayarak anlamlı kılmak, kütüphaneci ve yazarların sorumluluğundadır. Bu olumlu çabalar şunu gösterecektir: kötü bir kitabın en iyi yanıtı iyi bir kitap, kötü bir düşüncenin en iyi yanıtı ise iyi bir düşüncedir (IFM 1989:90).

II.4.3. DİĞER BELGE VE BİLDİRGELER

Son olarak değinmek istediğimiz belgelerin başında Mesleki Ahlak İlkeleri (Code of Ethics) gelmektedir. ALA'nın Mesleki Ahlak Komitesi'nin çalışmalarının ürünü olan bu Belge kütüphanecilerin hizmet sunarken göz önünde bulundurmaları gereken ilkeleri oluşturma ve kamuoyuna açıklama gereksinimi sonucu 1975'te yayınlanmıştır. Değişen şartlara göre uyarlanması öngörülen çalışma 1981'de yeniden gözden geçirilmiştir. Çalışmanın giriş kısmında kütüphanecilerin mesleki sorumlulukları şu cümlelerle ortaya konmuştur:

Kütüphaneciler bilginin seçimi, düzenlenmesi, saklanması ve yayılmasını önemli ölçüde etkilemekte veya kontrol etmektedirler. Bilgili vatandaşlık üzerine kurulmuş bir siyasal sistemde, kütüphaneciler düşünce ve bilgiye ulaşım özgürlüğünü üstlenmiş bir mesleğin üyesidirler. Bizim, kesin bir şekilde, bu günkü ve gelecek kuşaklara, bilgi ve düşüncenin özgür akışını sağlama gibi özel bir sorumluluğumuz vardır (On...1981:151).

Daha sonra 7 madde altında sıralanan "ahlak ilkeleri" arasında tarafsız ve doğru hizmet, sansüre karşı savaşım ve bir bütün olarak toplumun çıkarının önde tutulması konuları vurgulanmıştır.

Amerika'da olduğu gibi diğer gelişmiş ülkelerde de kütüphaneciler, Kütüphane Hakları Bildirgesi'nin içeriğine uygun davranmakta ve sansüre karşı ancak kütüphanecilik mesleğinin özü olan düşünce özgürlüğünün savunulması yoluyla mücadele edebileceği bilinciyle hareket etmektedirler (Malley 1990:3). Örneğin İngiliz Kütüphane Derneği (Library Association) nin bu konudaki hareket noktası "basılan ve yasa tarafından yasaklanmayan her tür bilgi araç-gerecinin kütüphanede de hizmete sunulması" yönündedir. Dernek tarafından 1983'te oluşturulan Mesleki Tavrı İlkeleri (Library Association Code of Professional Conduct) de kütüphanecilerin bilgi akışını sağlamada ve sansüre karşı savaşımalarında göz önünde tutacakları ilkeleri

açıklar (Malley 1990:4,10). Bunun yanında, Kanada örneğinde olduğu gibi, pek çok ülkede yerel düzeydeki kütüphane derneklerinin, hatta tek tek kütüphanelerin bile düşünce özgürlüğü komiteleri vardır (Schrader 1986:94).

II.5. TÜRKİYE'DE KÜTÜPHANELER VE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ

Türkiye'de düşünce özgürlüğünü özetlemeye çalıştığımız önceki bölümde ortaya koyduğumuz olumsuz tablonun kütüphanelere yansımalarının iyi yönde olması beklenemez. Bunun asıl nedeni, düşünce ve basın özgürlüğü önündeki baskı ve yasakların kitap ve kütüphaneyi doğrudan etkilemesi gerçeğidir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni yönetimin kendini koruma ve kurumlarını oluşturma gereksinimi ve de halkın okur-yazarlık seviyesinin düşüklüğü göz önüne alındığında bazı yasak ve kısıtlamalar belki anlayışla karşılanabilir. Bütün olumsuzluklara karşın Cumhuriyet'in ilk dönemlerindeki Halk Okuma Odaları, Halk Evleri ve Köy Enstitüleri gibi kurum kitaplıklarının kitap sevgisi ve okuma alışkanlığı kazanılmasında önemli katkıları olmuştur. Ancak, devam eden süreçte, gücünü çoğunlukla yasalardan alan resmi sansür sonucu neredeyse "yararlı insan", "iyi vatandaş" olmak için okumaktan sakınmak gerektiği gibi bir anlayış yerleştirilmeye çalışılmıştır. Zaten eğitim sistemi de bu anlayışa uygun şekillendirilmiş olup, araştırma yeteneği, kitap ve kütüphane sevgisi ve gereksinimi yaratacak, dolayısıyla özgür kişilik ve medeni cesaret sahibi insanlar yetişmesini sağlayacak bir yapıda olmamıştır. (Kongar 1983:172 ; Tanör 1991:113).

Kütüphane kurumu içinde yer aldığı eğitim-kültür politikası ve planlaması ile anlam kazanır. Kütüphane bu politikalar çerçevesinde istenilen hedeflere ulaşmada sadece bir araçtır. Bu nedenle kütüphanenin işlevini yerine getirebilmesi için çağdaş eğitim-kültür politikası içinde yerinin saptanması ve buna uygun uygulamalar içine girilmesi gerekir.

Bu açıdan yaklaşıldığında ve eğitim-kitap-kütüphane ilişkisi göz önüne alındığında geriye gidişten söz etmek gerekiyor. "Düşünmeyi, tartışmayı, eleştirmeyi, özgür ve özerk seçim yapıp karar vermeyi öğretecek donanım ve birikimi sağlayan

bilim dalı" (Arat 1993:116) olan felsefenin öğrenilmesinin orta öğretimde zorunlu olmaktan çıkarılması bunun en açık göstergesidir. Eğer bireyin yeteneğinden hareketle düşünen, araştıran, üretken ve hoşgörülü insanlar yetiştirmek istiyorsanız, kitap ve kütüphaneye önem verir ve bunları kullanma gereksinimi yaratırsınız. Çünkü *düşünme* olgusunu ancak okuma yoluyla gerçekleştirebilirsiniz (Baysal 1993:79).

Arat (1993:118) yukarda açıkladığımız bu hedeflere ulaşmanın yolunu şöyle belirtiyor:

Bunu gerçekleştirmenin yolu ise, tüm insanlığın malı olan değişik kültür ürünlerini yasaksız bir ortamda sunup tartışmaya açmak. Genç kuşaklar insanlığın bu bilgi hazineleri ile koşullandırılmaksızın iletişim içine sokulduklarında gerçekten *okumayı*, okuduğunu *anlayıp düşünmeyi*, düşünceler geliştirmeyi ve *yaratıcı* olmayı öğrenip yaşayacaklardır.

Kitap ve kütüphanenin Türk eğitimi için ne kadar gerekli olduğu pek çok kez uzmanlarca da dile getirilmiştir. 1951 yılında Türkiye'ye davet edilmiş olan Amerika'lı kütüphaneci Lawrence S. Thompson Maarif Vekaleti'ne verdiği raporda şunu söylemiştir:

Okul ve çocuk kütüphaneleri konusunda devlet bütçesinden elde edeceğimiz her kuruşun önemini belirtmek isterim, zira demokrasi mücadelesi burada kazanılacaktır. Şayet yeni nesli okuyucu bir nesil olarak yetiştirmeyecek olursanız demokrasiyi koruyamazsınız (Thompson 1952:15).

Bu sözlerin söylenmesinden sonraki süreç içinde Türkiye'de yaşananlar göz önüne alınırsa, önemi ortaya çıkar. Aksine, Milli Eğitim Bakanlığı son 20-30 yılda okullara kitap, kütüphane ve kütüphaneci sağlamak yerine, okumaya karşı tutumunu "yasak kitaplar" listeleri hazırlayarak sürdürmüştür (Hürriyet...1988:8).

Toplumsal eğitim ve kültürün vazgeçilmez kurumları olan halk kütüphanelerinin ise henüz bir yasası dahi çıkarılmamışken, değişen hükümetler tarafından sık sık yayın seçme yönetmeliği değiştirilmek suretiyle belirli görüşler doğrultusundaki yayınların gönderildiği ve çoğunlukla öğrencilerin ders çalıştığı yer olma konumundan öteye geçememişlerdir. Bu kütüphane türünün adındaki "halk" kelimesinin dahi, "halk

iktidarı"nı çağrıştırıyor diye, bir dönem kaldırılabilmesi, bu kütüphanelerdeki sansür keyfiliği hakkında bir bilgi verebilir (Keseroğlu 1990:188-9).

Halk kütüphaneleri üzerindeki sansürün ayrıntılarına girmek istemiyoruz. Ancak, ilginç olması açısından Kültür Bakanlığı'nın 1987 yılındaki bir uygulamasına değinmek istiyoruz: Bakanlık yayını olan 118 bin kitap, "sakıncalı" olduğu gerekçesiyle, depolara doldurularak satışı ve dağıtımını durdurulmuş ve dönemin Kültür Bakanı da bu yasağı savunmuştur (Özkırmı 1987:128). Ancak Türkiye Cumhuriyeti 49. Hükümeti'nin 1991'de kurulmasından sonra Kültür Bakanlığı, Bakanlığın yayınları da dahil, depolara doldurulmuş pek çok kitabı buralardan çıkarıp kütüphanelere dağıtmıştır. Ayrıca, Kültür Bakanlığı sansürün en azından Bakanlığın sorumluluk alanı içinde ortadan kalkması için çaba göstermiş ve genelgeler yayınlamıştır (EK 7-8).

Kütüphane dışındaki sansürün sıklığı, bir başka deyişle düşünce özgürlüğü önündeki baskı ve yasaklar, kütüphanelerin de resmi sansürün devamı niteliğindeki kurumlar olarak algılanmalarına yol açmaktadır. Çünkü kütüphaneler de sonuçta resmi kurumlardır ve kitapevlerine olan ilginin kütüphanelere yansımamasının nedenleri arasında kütüphane hakkındaki bu yargının önemli bir yeri olduğuna inanmaktayız.

Kütüphanelerin içinde bulunduğu olumsuz atmosfer, diğer kütüphanelerde olduğu gibi üniversite kütüphanelerinde de farklı değildir. Aynı zamanda bir çalışan olduğumuz üniversite kütüphanelerinde de, bazı yayınların alınmasını kütüphanenin bağlı olduğu üst birimin sansür etmesi bazen de kütüphane yönetiminin "sansür edilir" gerekçesiyle kendisinin sansür ettiği karşılaşılan sıradan uygulamalardır.

Ayrıca, üniversite kütüphanelerinin ortak bir yasası veya yönetmeliği de bulunmamaktadır. Bazı üniversite kütüphanelerine ilişkin Resmi Gazete'de yayınlanan yönetmelikler bulunsa da bu yönetmeliklerde materyal seçimine ilişkin bir madde yoktur.

Yıllarca üniversitede kütüphanecilik bölümünde öğretim üyeliği yapmış sayın Prof Dr. Jale Baysal'ın görüşlerinin, Türkiye'deki kütüphanelerin içinde bulunduğu tablonun bir yansıması olduğunu sanıyoruz:

Kütüphaneciliğimin son yıllarına doğru, çok karamsar bir düşünce beni sık sık yoklar oldu: Türkiye'de bütün kitaplıkları bir gün için kapatsak ne olur? Kim ne kadar zarar eder? Bu zararı ölçebilirsek ne buluruz? Adını anmaya degecek bir yer tutar mı?

Toplumla bütünleşmemiş, tam bir anlaşma kuramamış bu ölü kurumları, yaşayan, aranan, iş gören, vazgeçilmez toplum kurumlarına dönüştürmek gerekiyor (Kitap...1984:63).

Soruna Türkiye'deki kütüphaneciler açısından baktığımızda ise, bırakalım kütüphanecilerin kütüphane dışındaki sansür olaylarına karşı duyarlı davranmalarını, henüz kendi mesleklerinin kuramsal ve insani boyutlarını dahi tanımlayamamış ve özümseyememişlerdir (Soysal 1993:6). Bu meslek bilincinin yetersizliği nedeniyle, kütüphaneciler yasaklanmamış yayınları bile satın almaktan ve hizmete sunmaktan çekinmekte, otosansür uygulamaktadırlar (Sağlamtuñ 1991:96).

Kütüphanelerdeki sansür örnekleri sadece kitap seçiminde değil, kütüphanecinin beğenmediği yayınları hizmete sunma sürecini geçiktirmesi, yanlış sınıflaması, başvuru hizmetinde taraflı davranması gibi pek çok uygulamada gündeme gelmektedir. Yaptığımız görüşmelerde de, bazı sansür örneklerinin kütüphaneciler tarafından bizzat savunulduğu görülmüştür.

Bugün, Türkiye'de resmi sansürün yoğunluğu ve yaygın "düşünce suçu" uygulaması, bir anlamda kütüphanedeki sansürü incelemeyi anlamsız kılmaktadır. Çünkü, kütüphaneye ulaşana kadar bir yayının aşması gereken pek çok engel vardır. Yine, kütüphanecilerin özellikle yayın seçerken çekinmeleri, korkmaları bu ortamda doğal karşılanmalıdır. Ancak asıl üzücü olan, böyle bir bir korku olmadığı halde de kütüphanecinin taraflı davranması, kendi düşüncesine öncelik tanınması, sansür uygulamasıdır. Halbuki kütüphanecilik mesleği tarafsız olmayı gerektirir ve bu tarafsızlık kütüphaneyi güçlü kılar. Benzer şekilde, kütüphanecilere saygınlık kazandıracak ve kütüphanenin etrafındaki karanlık havanın dağılmasını sağlayacak olan da kütüphanecilerin düşünce özgürlüğü uygulama yönündeki bilinç, çaba ve kararlılıkları olacaktır.

Eğer 1970'lerin bir dönemini saymazsak,⁽¹⁾ Düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun kütüphanecilikle ilgisinin ciddi bir şekilde ancak son yıllarda gündeme geldiğini söyleyebiliriz. Bununla ilgili daha önce değindiğimiz birkaç makale ve bir açık oturum dışında, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün 1993 yılında açmış olduğu "Cumhuriyetimizin 70. Yılında Halk Kütüphanelerimiz ve Düşünce Özgürlüğü" konulu bilimsel eser yarışmasını, yine Kültür Bakanlığı ve Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün son bir kaç yıl içerisinde yaptığı ve toplumda kitap ve kütüphane sevgisi kazanılması ve düşünce özgürlüğünün yerleşmesi yönünde, özellikle kütüphane haftalarında yapılan propağanda, afişleme gibi etkinliklerin önemini vurgulamak yerinde olur.

(1) 1972'de Kütüphanecilik Mezunları Derneği Derneği'nin Yeni Yayınlar Aylık Bibliyografya Dergisi'nin yayını üstlenmesinden sonra, diğer konularda olduğu gibi, dergide düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda yazılar yazıldığı, basın toplantılarında ele alındığı ve konuda duyarlık yaratmak için çaba gösterildiği, Dergi'nin şu yazılarından izlenebilir: "Düşün Suçu." , XIX,24:41. 1974 ; O. Üstün Yıldırım "Kütüphanecilik ve Halk." XXI, 4:77-8. 1976 ; "Basın Toplantısı." XXIII, 3:46-47. 1978."

BÖLÜM III KÜTÜPHANECİLİK EĞİTİMİ

III.1. KÜTÜPHANECİLİK EĞİTİMİ VE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ

İlk kütüphanecilik okulunun açılması, kütüphanecilik alanında ilk meslek derneğinin kurulması, ilk meslek dergisinin yayınlanması gibi bir çok ilk'in yaşanması 19.yüzyılın son çeyreğine rastlar. Üniversite düzeyinde ilk kütüphanecilik okulu New York'ta bulunan Columbia Üniversitesi bünyesinde, Melvil Dewey tarafından 1887'de kurulur (Nasr 1972: 416). Bu tarihten sonra, teknik okuldan doktora eğitimine kadar farklı düzeylerde eğitim veren pek çok kütüphanecilik okulu ve bölümü açılmıştır.

"Kültürel olgunlaşmanın bir ürünü olan kütüphane"nin (Shera 1973: 234), diğer işlevleri yanında, bilgi akışını sağlama, özgür düşünme, araştırma ve kültür merkezi olma, temel işlevi haline gelmiştir. Bu işlevi nedeniyledir ki kütüphane artık demokratik ve çağdaş toplumun vazgeçilmez bir kurumudur. Çünkü demokrasinin gereksindiği ve aynı zamanda demokrasiyi geliştirecek olan bireyler farklı düşünce ve bakış açılarını önce kütüphanenin raflarında görececek, kendi düşüncesiyle karşılaştıracak, hoşgörü geliştirecek ve çok yönlü bilgilenmiş olacaktır. Yani demokrasiyi önce düşüncelerin yarış alanı olan kütüphanede soluyacaktır.

Kütüphane bu işlevlerini yerine getirdiği oranda saygınlık kazanacak ve toplum tarafından benimsenecektir. Kütüphaneye bu saygınlığı kazandıracak en önemli etkenlerin başında kültürlü, tarafsız neyi niçin yaptığının bilincinde olan, mesleki inançlarında direnebilen ve bunları cesaretle savunacak olan kütüphaneci gelmektedir.

Kütüphanecilerin bu niteliklere kavuşmasını sağlayacak genel anlamda kütüphanecilik eğitimi, daha özelde ise kütüphanecilik eğitimi içinde verilecek olan

kuramsal ve felsefi alandaki eğitimidir. Aşağıdaki alıntıda verdiğimiz gibi bu aynı zamanda eğitilmiş olmanın bir gereğidir.

Bir insanın eğitilmiş olarak nitelenebilmesi için herhangi bir konuda ustalık kazanmış olması yeterli değildir. En azından becerili olduğu alanda kavramsal bir bilgiye ulaşmış olması da gerekir. Ancak bu da yeterli değildir. Çünkü bu durumda olsa olsa iyi bilgilendirilmiş insan olacaktır. Eğitilmiş olmak şeylerin ilkelerinin, niçinlerinin anlaşılması olmasını gerektirir. Başka bir deyişle, kavramsal bir bilgiye sahip olma "eğitilmiş olma"nın zorunlu bir koşulu olurken, bu bilgilerin temelinde yatan ilkelerin anlaşılması da yeterli koşul olmaktadır. (Büyükdüvenci 1991: 9).

Hatta, kütüphaneciler, eğitim içinde kütüphaneciliğin kuramsal yönünün verilmesinin ötesinde, diğer bazı konularda da eğitim verilmesinin zorunluluğu üzerinde durmaktadırlar. Berelson (1970: 95) bu konudaki düşüncesini şöyle dile getirmektedir.

Kütüphanecilerin ve öğretmenlerin demokratik toplumun üyeleri olmanın ötesinde, demokrasinin gelişmesinin araçları oldukları için, toplumsal bilimler alanında da eğitim görmeleri gerekir. Çünkü, toplumun diğer üyeleri için eğitim ortamları hazırlama, kütüphaneci ve öğretmenlerin meslek sorumluluklarının bir parçasıdır. Kütüphaneler genel eğitimin en güçlü araçlarından, bu bile, tek başına, kütüphanecilere genel eğitim verilmesi için yeterli nedendir.

Kütüphanecilik eğitiminde düşünce özgürlüğü konusunu inceleyeceğimiz bu bölümde, konuya yukarıdaki perspektif içinde yaklaşmanın gerekli olduğuna inanıyoruz. Eğer, basit anlamda, "her kitabın bir okuyucusu ve her okuyucunun bir kitabı var"sa ve bunlar özgür bir ortamda birleştirmenin en önemli merkezi olan kütüphanede gerçekleştirilemiyorsa, bunun nedenlerini ve çözüme ilişkin yöntemleri eğitim içinde konuşmak ve tartışmaktan daha doğal bir şey olamaz.

Bütün bunları yaparken bu alanda başarılı olmuş ülkeleri ve örnekleri izlemek yararlı olacaktır. Bunu söylerken, nasıl kütüphanecilik sadece ulusal öğelerden oluşmuyorsa, kütüphanecilik eğitimi için de aynı mantığı yürütmenin gereğinden hareket edilmektedir.

Bu alanda izlenmesi ve incelenmesi gereken örneklerin başında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gelmektedir. ABD'deki güçlü kütüphane geleneği, kütüphanecilikle ilgili diğer konularda olduğu gibi düşünce özgürlüğünün öğretilmesi konusunda da kendini benimsetmiştir.

Düşünce özgürlüğünün Amerikan kütüphanecilik eğitiminin gündemine girmesi ALA'nın 1925'te uygulamaya koyduğu kütüphanecilik okullarının belirli standartlar çerçevesinde sınava tabi tutulması ve kredilendirilmesi esasına dayanan, "geçerlilik belgesi" (accrediation) programından sonra başlar. Bu programın uygulanmasıyla, mesleğin kuramsal yöndeki eğitiminin de öne çıkması sonucu, düşünce özgürlüğü ve sansür konusu, ağırlık olarak "kitap seçimi" dersi içinde olmak üzere, işlenmeye başlandı.

Bu süreç 1959'da yayınlanan Fiske'nin Raporu'na(Fiske 1959) değin sürdü. Bir sosyolog olan Fiske 2 yıl boyunca Kaliforniya'daki okul ve halk kütüphanelerinde yaptığı araştırmalarda ilginç sonuçlar ortaya çıkarıyordu. Fiske'ye göre düşünce özgürlüğünün etkin savunucusu görünen kütüphaneciler bile otosansür uyguluyor ve uygulamada taraflı davranıyorlardı. Fiske'nin araştırmasının da etkisiyle kütüphanecilik eğitiminin bu konuda sorumluluğu gündeme geliyordu. Bendix'in (Bendix 1969) 1967'de ALA'nın Kütüphanecilik Okulları Toplantısı'na sunulmak üzere yaptığı araştırma da kütüphanecilik okullarındaki durumu saptamayı amaçlıyordu. Ortaya çıkan sonuçlar konuyla ilgili derslerin içeriğinin zayıf olduğu, otosansür konusunun işlenmediği ve öğretim yönteminin öğrencilerde davranış değişikliğini yaratacak nitelikte olmadığı yönündeydi. Aynı toplantıya ALA'nın Düşünce Özgürlüğü Komitesi (Intellectual Freedom Committee) Başkanı Berninghausen'in sunduğu ve düşünce özgürlüğünün öğretilmesine yönelik geliştirdiği modeli içeren araştırmasının (Berninghausen 1969) da etkisiyle bağımsız bir ders görüşü ağırlık kazanıyordu. Bu alandaki ilk ders Simmons Koleji Kütüphanecilik Okulu'nda 1968'de "düşünce özgürlüğü ve sansür" adında verilmeye başlandı. Bunu, diğer kütüphanecilik okullarının bu alandaki dersleri izlemeye başladı (Kister 1970: 159-165).

Düşünce özgürlüğünün kütüphanecilik eğitimi programına girmesinde büyük katkıları olan Berninghausen, kütüphaneciliğin düşünce özgürlüğünü ilke edinmiş bir meslek olduğunu, bunun öğretilere benimsetilmesinin de kütüphanecilik bölümü öğretim üyelerinin sorumluluğunda olduğunu belirtir. Bu nedenle, derslerde, "özgür araştırma"nın önemi, kütüphanecinin birincil ilkesinin "herkes için düşünce özgürlüğü" olması gerektiği ve sansüre karşı en etkili silahın açıklık olduğu gibi konuları tartışmanın gereğini vurgular (Berninghausen 1969: 385-93).

Düşünce özgürlüğü alanında ilk bağımsız dersi veren öğretim üyesi olan Kister de, dersin asıl amacının, öğrencinin kendisini düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda kişisel ve mesleki açıdan geliştirmesi ve cesaretlendirmesi olduğunu vurgulamakta, böylelikle öğrencinin, uygulamada sansürle karşılaştığında, bilgisizlik ve korku yerine, anlayış ve güven temelinde tutarlı bir yargıya varmak için hazırlanmış olacağını belirtmektedir. Dersin işlenmesi konusunda ise Kister en etkili yöntemin okuma ve tartışma olduğunu savunmaktadır (Kister 1969: 399-403).

Öğrencilerin "Düşünce Özgürlüğü ve Sansür" dersini nasıl değerlendirdiğini anlamak için, bu dersi almış olan bazı öğrencilerin ders hakkındaki düşünceleri aşağıda sunulmuştur. (Kister 1969: 405).

"Derse başladığımda zaten sansüre karşıydım, ders bittiğinde bu düşüncem değişmedi, ama, diğer insanların düşüncelerinin de nasıl ve niçin değerli olabileceğini öğrenmişim."

"Bu dersi aldığımdan beri bütün değer yargılarımı yeniden gözden geçiriyorum. Bana göre, dönem ödevim, kütüphanecilik okulunda yaptığım en zor ve en değerli çalışmaydı."

"Bu dersin tam da aradığım şeyleri bana verdiğini düşünüyorum, bu da düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki sorunların mesleki açıdan yönetilmesi yeteneğidir."

Shuman'ın 1976'da ALA'nın "geçerlilik" programı kapsamındaki yüksek kütüphanecilik okullarına gönderdiği anketin sonuçları şöyledir: Kütüphanecilik okullarının %15'inde düşünce özgürlüğü ve sansür ile ilgili bağımsız bir ders vardır.

Bunun dışında kalan okulların hemen hemen hepsinde, konu herhangi bir dersin parçası olarak işlenmektedir. Anketi yanıtlayan öğretim üyelerinin %99'u bu konunun kütüphanecilik eğitiminin bir parçası olduğu, %90'ı bütün kütüphane çeşitleri ve kütüphane hizmetleri ile doğrudan ilgili olduğu, çoğunluk olmak üzere, kuramsal ve pratik yöntemin eşit düzeyde işlenmesi gerektiği ve bir ders ya da seminerden çok bütün programa yayılması görüşünde birleşmektedir. Yine öğretim üyeleri, dersleri ağırlıklı olarak okuma parçalarının tartışılması, anlatım ve olay araştırması yöntemiyle işlediklerini belirtmişlerdir (Shuman 1977: 107-8).

ABD'deki kütüphanecilik okullarında düşünce özgürlüğü ve sansürün işlendiği bazı ders örnekleri şöyledir:

Wisconsin Üniversitesi (Madison) Kütüphanecilik Okulu Bülteni'nde "ders tanımlamaları" adı altında 553 kodlu "Collection Development and Maintenance" (Derme Oluşturma ve Koruma) yanında 645 kodlu "Intellectual Freedom and Libraries" yer almaktadır. Dersin açıklaması kısmında da "düşünce özgürlüğü ve kütüphanecilik ilişkisinin alt başlıkları ve güncel eğilimleri ve kütüphanelerdeki sansürün yasal ve tarihsel arka planı" yer almaktadır (Bulletin... 1987: 13).

Yine Indiana Üniversitesi Bülteninde kütüphanecilik bölümü master ders programı listesinde L608 kodlu Seminar in Intellectual Freedom yer almaktadır (Indiana... 1988: 349).

Wayne State Üniversitesi'nin mezuniyet sonrası programları içeren bülteninde de ders listesi içinde "Derme Oluşturma ve Materyal Seçimi" yer almakta ve açıklama kısmında düşünce özgürlüğüne yer verilmektedir (Wayne 1992: 285).

ABD yanında kütüphanecilik eğitimi içinde düşünce özgürlüğü konusuna önem veren ülkelerin başında Kanada ve İngiltere gelmektedir. Bu ülkelerde de ABD'de de olduğu gibi, kütüphanecilik derneklerinin eğitim üzerinde etkin rol oynadıkları görülür.

İngiltere'de de, ABD'de olduğu gibi, konuyla ilgili bağımsız derslerin olduğu ya da konunun diğer derslerle birlikte işlendiğine dair veriler sağladık:

İngiliz Kütüphane Derneği Eğitim Bölümü'ne yaptığımız başvuruya karşılık verilen yanıtta bu konunun İngiltere'deki kütüphanecilik okullarında mutlaka işlendiği (EK 5) belirtiliyordu.⁽¹⁾

Bunun yanında, İngiltere'deki mezuniyet sonrası programları veren genel katalogda (The Students... 1993: 271) "kütüphanecilik" başlığı altında "araştırma ile verilen mezuniyet sonrası dereceler" (Higher degrees by research) bölümünde, diğer birçok konu yanında düşünce özgürlüğünün de olduğunu saptadık.

Kanada için ise McGill Üniversitesi 1993-94 Kataloğu'nda "Derme Oluşturma" dersi içinde "düşünce özgürlüğü" ve bir başka ders içinde "insan hakları"nın yer aldığını (McGill...1993: 11), Western Ontario Üniversitesinde ise 1989-90 ders isimleri listesi içinde "Derme Oluşturma" ve "Kütüphanecilik Felsefesi" dersleri olduğunu gördük. (University of 1989: 45).

Kütüphanecilik eğitimi açısından Avrupa ülkelerine bakıldığında ise bunların iki grup içinde değerlendirilmesinin anlamlı olacağı görülür. Birinci grubu kuramsal kütüphanecilik eğitimi geleneği olan ülkeler oluşturur. Bunlar İngiltere başta olmak üzere Almanya ve Doğu Avrupa ülkeleridir. İkinci grup ise eğitimde pratik kütüphane çalışması ve tekniklerine ağırlık veren ülkelere oluşur (Davidson 1976: 220).

Dolayısıyla birinci grup ülkelerde kütüphanecilik eğitimi içinde düşünce özgürlüğü işlenirken ikinci grup ülkeleri genelde düşünce özgürlüğüne yaklaşımları

⁽¹⁾ İngiliz Kütüphane Derneği Eğitim bölümü Başkan Yardımcısı Kate Wood'un 19 Şubat 1992 tarihli mektubu.

içinde değerlendirmek daha gerçekçi olur. Konuya bu açıdan yaklaşıldığında, "1881'den beri düşünce suçunun bulunmadığı hukukçularca da kabul edilen Fransa, ya da özgürlükçü esaslara sadık kalmayı başaran İskandinav ülkeleri" (Tanör, 1991:79) gözönüne alındığında, kütüphane sansürü ya da kütüphanecilerin otosansüründen bahsetmenin çok da anlamlı olmayacağı açıktır. Yine, İskandinav ülkelerine bakıldığında siyasal ve dinsel konulardaki düşüncelerin açıklanması konusunda herhangi bir sınırlama olmadığı, müstehcen yayınlar konusunda ise belirli bir yaşa kadar sınırlama getirildiği görülmektedir. Örneğin, Danimarka'da yazılı müstehcenlik üzerindeki sınırlamanın tamamen kaldırılmasından sonra bu tür yayınlara kısa bir süre ilginin arttığı, daha sonra ise bu yayınlara olan ilgide keskin bir düşüşün yaşandığı görülmüştür (Collison 1970: 117, 119).

Aynı şekilde diğer ülkelerde de düşünce özgürlüğü eğitimi konusu, genelde eğitimin demokratik olması, ülkenin demokratik gelişmişliği ve demokratik yaşamı geliştirme isteği doğrultusunda şekillenmektedir. Jay E. Daily (1974: 322) nin de dediği gibi, eğer sansür ülke yönetiminin bir parçası olarak kurumsallaşmışsa, orda kütüphanecilerin düşünce özgürlüğü konusunda eğitilmeleri, ya da, eğer kütüphanecilerin yayın seçimi konusunda herhangi bir yetkileri yoksa, "materyal seçimi" dersi almaları çok da anlamlı değildir.

III.2. TÜRKİYE'DE KÜTÜPHANECİLİK EĞİTİMİ VE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ

Türkiye'de kütüphanecilik eğitimi, A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi bünyesinde 1953'te kurulan Kütüphanecilik Enstitüsü ile 1954-55 Akademik Yılında başlar ve Enstitü 1960'ta Kürsü olur. Bunu 1964'te İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'ne bağlı olarak açılan Kütüphanecilik Kürsüsü ve 1972'de H.Ü. Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi'nde kurulan Kütüphanecilik ve Dokümantasyon Enstitüsü izler. Yüksek Lisans ve Doktora düzeyinde eğitim vermek amacıyla Hacettepe Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulan Enstitü "Bölüm" adını alarak 1974-75 yılından başlayarak lisans düzeyinde de eğitim vermeye başlar (Sağlamtunç 1983: 167; Soysal 1983: 49-50).

A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde 1989-90 yılında kütüphanecilik yanında Arşiv ve Dokümantasyon-Enformasyon, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'nde 1990-91'de kütüphanecilik yanında Dokümantasyon-Enformasyon, ve Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde de 1993-94'te öğretime başlamak üzere kütüphanecilik yanında Arşiv ve Dokümantasyon-Enformasyon Anabilim Dalları açılmıştır.

Bugün lisans, lisans üstü ve doktora düzeyinde de eğitim veren bu bölümlerdeki öğretim elemanı durumu şöyledir: Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde 3 profesör, 3 yardımcı doçent, 1 öğretim görevlisi, 5 araştırma görevlisi ve 2 uzman; İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde 1 profesör, 1 doçent, 1 yardımcı doçent, 1 doktor, 5 araştırma görevlisi ve 2 okutman; Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde 3 profesör, 1 doçent, 4 yardımcı doçent, 4 doktor, 2 araştırma görevlisi.

Türkiye'deki kütüphanecilik bölümlerinin ders programlarında düşünce özgürlüğü ve sansür konulu bağımsız bir ders yoktur (EK 2,3,4,5). Bunun yanında, derslerle ilgili ulaşabildiğimiz tanımlar⁽¹⁾ içinde de konunun yer aldığına ilişkin bilgiye ulaşamadık.

Ancak öğretim üeleriyle yaptığımız görüşmede Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümlerinden bazı öğretim üeleri bu konuları derslerinde işlediklerini belirtmişlerdir.

⁽¹⁾ Bu konuyla ilgili İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Başkanı ders tanımlarının olmadığını belirtmişti. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümünde incelediğimiz ders tanımları ise derslerin çok az bir kısmını içeriyordu. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nün 9.1.1984 tarihli "Kütüphanecilik Bölümü Lisans Ders Tanımları" ve 18.2.1993 tarihli "Kütüphanecilik Bölümü Kütüphanecilik-Dökümantasyon ve Enformasyon-Arşiv Anabilim Dalları 1. ve 2. Yıl Ortak Programı Ders Tanımları" içinde de düşünce özgürlüğü ve sansür konusu yer almamıştır.

Ayrıca, bu konuyla ilgili, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü 4. sınıf öğrencilerine 1991-92 öğretim yılında bir yüksek lisans dersi kapsamında uyguladığımız ankete de değinmek istiyoruz; Anket toplam 96 denegin 70'ine uygulanmıştır ve katılım oranı % 73'tür. Anketi Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nden 34 denek (%48), Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden de 37 denek (%52) yanıtlamıştır. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden deneklerin %59'u düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun derslerde işlendiğini; deneklerden %38'i bunun Kütüphane İşlemleri dersinde, %22'si Halk Kütüphaneleri dersinde %16'sı da Süreli Yayınlar dersinde işlendiğini belirtmiştir. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nden ise deneklerin % 7'si bu konuların işlendiği yönündeki seçeneği işaretlemiştir.

Anketten çıkan bir diğer sonuç da öğrencilerin bu konulara ilgi duydukları gerçeğidir. Ancak, anketin de gösterdiği gibi bazı derslerde konunun üzerinde durulması ileri bir adım olmasına karşın, bunun yeterli olmadığı açıktır. Örneğin, ankette, Kütüphane Hakları Bildirgesi'nin bir maddesini yazmalarını istediğimiz bir soruda, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden bazı öğrenciler anlam olarak yakın ifadeler kullanmasına rağmen, öğrencilerden hiçbiri bu Bildirge'nin bir maddesini tam olarak yazamamıştı. Yine Düşünce Özgürlüğü Birimi'nin bağlı olduğu kuruluşu sorduğumuz çoktan seçmeli soruda ise sadece Hacettepe Üniversitesi'nden %8'i doğru seçeneği işaretlemişti.

Soysal (1983: 49-51), Türkiye'de kütüphanecilik eğitiminin temel sorunlarını "devletin bilgi ögesine yaklaşımı", "toplumsal değerlendirmedeki yetersizlik ve üniversiter yapıdan kaynaklanan etkenler" ve "kütüphanecilik bölümlerinin iç/ortak sorunları" başlıkları altında sıralar. Şüphesiz bu sorunlar önemlidir ve dolayısıyla bunlar Türk kütüphaneciliğinin de sorunlarıdır. Ancak, düşünce özgürlüğü eğitimi ile ilişkilendirdiğimizde, kütüphanecilik eğitiminde mesleğin kuramsal yönünün öğretilmesine önem verilmeyişinin önemli bir etken olduğunu görürüz. Bu durum 1987 yılında düzenlenen Türkiye'de Kütüphanecilik Alanında Teori ile Uygulama İlişkisi Sempozyumu (İ.Ü.:1988) nda da pek çok

konuşmacı tarafından dile getirilmiştir. Anılan Sempozyum'da ilk olarak Soysal'ın görüşlerine yer veriyoruz:

Kütüphanecilik mesleği tam olarak ne yapmaya çalıştığı ve bunu niçin yaptığının bilincine tümüyle vardığında, yalnız kütüphane ve kütüphanecileri değil, hizmet verilen toplumu da etkileyecek belirgin bir değişiklik söz konusudur. Değişikliği, kütüphane kurumu ya da kütüphaneci açısından kimlik kanıtlaması toplum içinse aydınlanma yolunda önemli bir adım gibi niteleyebiliriz (Soysal 1988: 10).

Aynı Sempozyumda Baysal da, kütüphanecilikte kurama dayanmayan eğitimi sadece tekniklerin öğretildiği sağlık okulu ile özdeşleştirmekte, kütüphanecilikte verilmesi gereken eğitimin, tıp fakültesindeki gibi, kuramsal bilgilerle temellendirilmesi gerektiği üzerinde durmakta ve tekniklerin durmadan değişme ve gelişme içinde olmasına rağmen kuramın değişmeyeceğini vurgulamaktadır (Baysal 1988: 31-32).

Çakın da, kütüphanecilik eğitimi içinde devamlı tekrarlanan "kütüphane üniversitenin kalbidir", ya da "halk kütüphanesi halkın üniversitesidir" gibi ifadelerin, nedenlerine inilmediği ve altı doldurulmadığı için, öğrenciyi gerçek yaşamda düş kırıklığına uğrattığını belirtmekte ve niçin sorusunun devamlı araştırılması ve tartışılması durumunda, kütüphanecinin herhangi bir olay karşısında önkoşullandırma altında kalmadan seçim yapma, karar verme ve bunu uygulama bilgi ve becerisini geliştireceğini söylemektedir (Çakın 1988: 135).

Bunlara ek olarak, Soysal'ın, yukarıdaki görüşlerin bir özeti sayılabilecek ve aynı zamanda da kütüphanecilik eğitimimiz içinde öncelikle ele alınması gereken konular hakkında ipuçları içeren görüşlerini aktarmak istiyorum.

Kütüphane kurumunun klasik hizmet üretim biçimleriyle bile yeterince tanışıp bütünleşmiş sayılmayız. Ama, toplumsal aydınlanmanın en etkili ve insani koşullarını yaygın olarak ancak kütüphane kurumunun sağlayabileceğini de herkesten önce kütüphanecinin düşünmesi gerekmektedir. Kütüphanecilikte çizgimiz, romantizmden mekanizme sıçrayan bir doğrultuyu gösteriyor. Oysa, daha kendi dinamikleri ile bireysel-toplumsal yapılanış arasındaki ilişkinin neden ve boyutlarını tanımlayamamış

bir kurumun teknolojinin olanaklarını yerinde ve verimli kullanması beklenemez. Türk kütüphaneciliğinin açmazı, "saklama" ile "koruma" işlevinin özdeşleştirildiği hizmet anlayışından, mesleğin insani boyutları ya da "kültürel yapılanış"a katkısını ulusal ölçekte yorumlayıcı bir "düşünsel taban arayışı"na geçmeden, kendini teknoloji kullanarak kanıtlayabileceğini sanmak oldu (Soysal: 1993: 5-6).

Bütünüyle katıldığımız bu düşünce ve yaklaşımların, kütüphanecilikte düşünce özgürlüğü konusunda eğitim verilmeden, kütüphanecilere kazandırılıp-kazandırılmayacağı üzerinde yeniden düşünmek gerekmektedir.

Yine, yukarıda aktardığımız, Türkiye'nin farklı kütüphanecilik bölümlerinde yıllarca çalışmış veya çalışan hocalarımızın görüşlerine de ekleyecek fazla bir şey bulamıyoruz. Çünkü, dile getirdikleri sorunlar, şu an Türkiye'deki kütüphanecilik eğitimi çinde eksikliği hissedilen konuların başında gelmektedir. Yine bununla bağlantılı olarak, "kütüphanecilik eğitimi" konusunda dile getirdiğimiz gibi, bir bilim dalında felsefi ve kuramsal eğitim verilmeden, o meslek elemanlarının "eğitilmiş" olarak görülmesi bile olası değildir. Bu nedenle, biz, bütün bu görüşlere eklenmesi gerekenin, konunun somutlaştırılması, adının konması ve adım atılması olduğunu düşünüyoruz.

Son olarak Rumelili(1994)nin kütüphanecilik eğitimi konusundaki çalışmasına değinmek istiyoruz. Rumelili, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik bölümü eğitim programlarını değerlendirmeyi amaçladığı yüksek lisans tezinde, yeni mezunlara uyguladığı anket sonucu, mezunların kütüphanecilik mesleğinin önemi, anlamı, amaçları, taşıdıkları sorumluluk ve görevler hakkında bilgi sahibi olmadıkları ve mesleğe bilinçli olarak yaklaşmadıklarını saptamıştır (1994: 119).

Yine Rumelili'ye göre, görüşme yaptığı kütüphane yöneticileri, işe alacakları elemanda genel olarak "uyum, genel kültür, kişilik, sorumluluk duygusu" gibi nitelikler ararken, özellikle halk kütüphanesi yöneticileri "insanları seven, yaklaşımçı, halkla ilişkileri bilen, sabırlı, insan psikolojisini bilen, güncel konulara hakim" gibi nitelikler aradıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca yöneticiler şu an

çalıştırdıkları mezunların ise "bir işin neden, niçin, nasıl yapıldığını" bilmediklerini dile getirmiş, ancak bunu uygulama yetersizliğine bağlamışlardır (1994: 114, 120).

Bu sonuçların, kütüphanecilik eğitiminde kurama dayalı eğitimin eksikliğini bir kez daha kanıtladığına inanıyoruz.

BÖLÜM IV
BULGULAR

IV.1. "ANKARA'DAKİ ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE ÇALIŞAN
KÜTÜPHANECİLİK BÖLÜMÜ MEZUNLARININ DÜŞÜNCE
ÖZGÜRLÜĞÜ VE SANSÜR KONUSUNDAKİ BİLGİ VE TUTUMLARI
ANKETİ"NE İLİŞKİN BULGULAR

Ankara'daki üniversite kütüphanelerinde 89 kütüphanecilik bölümü mezunu çalışmaktadır. Bunların kütüphanelere göre dağılım oranları şöyledir: Ankara Üniversitesi %14.6, Bilkent Üniversitesi %28.1, Gazi Üniversitesi %18.0, Hacettepe Üniversitesi %16.9 ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi %22.5. Anketi yanıtlayan kütüphaneci sayısı 73 olup, ankete katılma oranı %82'dir.

Anket'te sorulan sorular ve bunların yanıtlarına ilişkin değerlendirmeler aşağıda verilmektedir:

1- Cinsiyetiniz

	<u>Kişi</u>	<u>%</u>
a) Kadın	56	76.7
b) Erkek	17	23.3
	-----	-----
	73	100

Ankete katılan kadın denek sayısının oranı %76.7, erkek oranı ise %23.3'tür.

2- Yaşınız

	<u>Kişi</u>	<u>%</u>
a) 20-25	16	21.6
b) 26-30	25	38.8

b) 26-30	25	38.8
c) 31-36	14	18.9
d) 36-40	11	14.9
e) 41-45	3	4.1
f) 46- --	4	5.4
	-----	-----
	73	100

Ankete katılanlar içinde en büyük grubu %38.8'le 26-30 yaş grubu oluşturmakta; ondan sonra ise %21.6 ile 20-25 yaş grubu gelmektedir. Bu iki yaş grubu dışındaki gruplarda yaş arttıkça sayının düştüğü gözlemlenmektedir.

Ankete katılanlardan 31-35 yaş grubunun %18.9, 36-40 yaş grubunun %14.9, 41-45 yaş grubunun %4.1 ve "46 ve sonrası" grubunun ise %5.4 oranında olduğu görülmektedir. Bu durumda ankete katılan denekler içinde 20-30 yaş grubunun %56.4 oranında olduğu dikkat çekmektedir.

3- Bitirdiğiniz kütüphanecilik bölümü

<u>Bölüm</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
a) A.Ü.D.T.C.F.	35	47.9
b) H.Ü. E.F.	37	50.7
c) İ.Ü.E.F.	1	1.4
	-----	-----
	73	100

Ankete katılan deneklerin % 50.7'sinin Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, %47.9'nun Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi ve % 1.4'ünün İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunu olduğu görülmektedir. Ankette Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi ve Hacettepe Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi mezunları birbirine yakın oranda temsil edilmesine rağmen, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni sadece 1 kişi temsil etmektedir (%1.4).

4- Kütüphanecilik bölümünü bitirdiğiniz yıl

<u>Yıl</u>	<u>Kişi</u>	<u>%</u>
a) 1970 ve öncesi	3	4.1
b) 1971-75	7	9.6
c) 1976-80	6	8.2
d) 1981-85	13	17.8
e) 1986-90	28	38.4
f) 1991 ve sonrası	16	21.9
	----	-----
	73	100

Ankete katılan denekler içinde en büyük grubu %38.4 ile 1986-90 oranı mezun olanlar oluşturmakta, diğer grupların ise sırasıyla şu oranlarda olduğu görülmektedir: "1991 ve sonrası" %21.9, 1981-85 %17.8, 1971-75 %9.6, 1976-80 %8.2 ve "1970 ve öncesi" %4.1.

5- Kaç yıldır kütüphanede çalışıyorsunuz?

<u>Yıl</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
a) 0-5	33	45.2
b) 6-10	23	31.5
c) 11-15	6	8.2
d) 16-20	7	9.6
e) 21- --	4	5.5
	----	-----
	73	100

Ankete katılanlar içinde en büyük grubu %45.2 ile 0-5 oluşturmakta, daha sonra ise sırasıyla %31.5 ile 6-10, %9.6 ile 16-20, %8.2 ile 11-15 ve %5.5 ile "21 ve sonrası" grupları gelmektedir. Böylelikle 10 yıl ve daha az süre kütüphanede çalışanların oranının %76.7 olduğu ortaya çıkmaktadır.

6-Kütüphanecilik eğitiminin sizi düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda yeterince bilgilendirdiğine inanıyor musunuz?

<u>Yanıtlar</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
a) Evet	9	12.3
b) Hayır	64	87.7
	----	-----
	73	100

Denekler içinde kütüphanecilik eğitiminin kendilerini düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda yeterince bilgilendirdiğine inanmayanların oranının %87.7 olduğu, %12.3'ü ise bilgilendirildikleri yönündeki seçeneği işaretledikleri görülmektedir..

7- Eğer 6. soruya yanıtınız "evet" ise aşağıdaki hangi konu ya da konularda bilgilendirildiğinizi düşünüyorsunuz?

- a) Düşünce özgürlüğünün kütüphanecilikle ilişkisi
- b) Sansüre karşı önlemler ve mücadele yöntemleri
- c) Diğer ülkelerdeki kütüphanecilerin düşünce özgürlüğü ve sansür alanındaki mücadele ve deneyimleri
- d) Türkiye'de düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun geçmişi ve bugünü
- e) Diğer (belirtiniz)

<u>Yanıtlar</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
a)	7	77.7
b)	3	33.3
c)	2	22.2
d)	1	11.1
e)	1	11.1

Düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda yeterince bilgilendirildiklerini düşünenler içinde en büyük grubu %77.7 ile a seçeneğini işaretleyenler oluşturmakta, daha sonraki seçeneklerin sırasıyla b: %33.3, c: %22.2, d ve e'de % 11.1 oranında işaretlendiği görülmektedir.

Ayrıca 6. soruda "evet" seçeneğini işaretleyenlerden 7. soruda hiç bir seçeneği işaretlemeyenlerin oranı ise % 11'dir.

8- *Kütüphanecilik eğitimi içinde "düşünce özgürlüğü ve sansür" konulu bağımsız bir dersin verilmesi gerektiğine inanıyor musunuz? (Lütfen nedenini belirtiniz).*

a) Evet. Çünkü...

b) Hayır. Çünkü...

<u>Yanıtlar</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
a) Evet	62	86.0
b) Hayır	9	11.3
Boş	2	2.7
	----	-----
	73	100

Ankete katılanlar arasında kütüphanecilik eğitimi içinde "düşünce özgürlüğü ve sansür" konusunda bağımsız bir dersin yer alması gerektiğini savunanların oranı

%86'dır. Bu konuda "hayır" seçeneğini işaretleyenlerin oranı %11.3 ve hiç bir seçeneği işaretlemeyenlerin oranı ise %2.7'dir.

Açık uçlu olan bu soru konusunda bazı deneklerin görüşleri şöyledir: (Evet diyenler)

"Çünkü düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda öncelikle kütüphanecilerin duyarlı olması gerekir."

"Çünkü kütüphanecinin önce kendi kafasındaki önyargıları yıkması gerekir."

"Çünkü kütüphanecinin çok yönlü bakması ve başkalarının düşüncesine saygıyı öğrenmesi gerekir."

"Çünkü düşünce özgürlüğü olmadan kütüphanenin pek anlamı olmaz ve toplum tarafından da benimsenmez."

"Çünkü çağdaş ve demokratik bir toplum olmak düşünce özgürlüğünden geçer."

"Çünkü ortam düşünce özgürlüğü açısından bu kadar olumsuz olsa da en azından kütüphanecinin bu konudaki yasaları ve kendi sınırlarını öğrenmesi gerekir."

"Hayır" seçeneğini işaretleyenlerden bir kaç kişinin görüşleri de şöyledir:

"Çünkü bu konunun kütüphanecilik eğitiminin ötesinde eğitimin her biriminde verilmesi gerekir."

"Çünkü derslerin tümünde vurgulanmalıdır."

"Çünkü bu konudaki eğitimin önceden alınması gerekmektedir."

"Çünkü seçim ve sansür olarak bir ders, düşünce özgürlüğü olarak da ayrı bir ders okutulmalıdır."

9- Sizce aşağıdaki hangi seçenek ya da seçenekler sansür olarak değerlendirilebilir?

- Çocukların "zararlı" yayınları görmelerinin önlenmesi.
- Taraflı yayın yapan gazetelerin kütüphaneye alınmaması.

- c) Yayınların toplum için zararlı olup-olmadığına mahkeme tarafından karar verilmesi.
- d) "Bölücü ya da "zararlı" düşünce savunan yayınların kütüphaneye alınmaması.
- e) Kütüphanenin sergi ve toplantı salonlarını bazı radikal grupların hizmetine sunmaması.

<u>Yanıtlar</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
a)	23	31.9
b)	48	66.7
c)	49	68.1
d)	51	70.8
e)	30	41.1

Ankete katılanlar içinde seçeneklerin sansür olarak değerlendirilme oranı, en yüksek olmak üzere d şıkkı %70.8, daha sonra sırasıyla c: %68.1, b: %66.7, e: %41.4 ve a: %31.9 oranında işaretlenmişlerdir. Ayrıca, 9. soruda hiçbir seçeneğin işaretlenmeme oranı ise %1.4'tür.

10- Düşünce Özgürlüğü Birimi (Office for Intellectual Freedom) aşağıdaki kuruluşlardan hangisinin bünyesindeki?

<u>Yanıtlar</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
a) UNESCO	8	11.1
b) Amerikan Kütüphane Derneği	6	8.3
c) Uluslararası Af Örgütü	8	11.1
d) Amerikan Barış Derneği	2	2.8
e) Bilmiyorum	48	65.3
Boş	1	1.4
	---	----
	73	100

Çoktan seçmeli olan bu soruda deneklerin %65.3'ü(48 kişi) "bilmiyorum" seçeneğini, deneklerin %8'i de doğru yanıt olan b şıkkını işaretlemiştir. Diğer seçeneklerin işaretlenme oranı ise sırasıyla şöyledir: a: %11.1, c:%11.1 ve d: %2.8. Bu soruda da deneklerin %1.4'ü hiç bir seçeneği işaretlememiştir.

11- Aşağıdaki hangi belge ya da belgelerde düşünce özgürlüğü gerçek anlamda savunulmaktadır? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir).

- a) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi b) T.C. 1961 Anayasası
 c) Kütüphane Hakları Bildirgesi d) T.C. 1982 Anayasası
 e) Okuma Özgürlüğü Bildirisi f) Bilmiyorum

<u>Yanıtlar</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
a)	57	78.1
b)	4	5.5
c)	13	17.8
d)	2	2.7
e)	19	26.0
f)	9	12.3

Ankete katılanlar tarafından en fazla oranda "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi" %78.1 ile işaretlenmiştir. Diğer şıkların işaretlenme oranı ise sırasıyla şöyledir: e: %26.0, c: %17.8, f: %12.3, b: %5.5 ve d: %2.7.

12- Çalıştığınız dönem içinde, kütüphanenizde karşılaştığınız ya da duyduğumuz sansür olayı/olayları oldu mu?

<u>Yanıtlar</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
a) evet	28	38.3
b) Hayır	43	58.6

Boş	2	3.1
	----	-----
	73	100

Ankete katılanların %58.6'sı "hayır" seçeneğini, % 38.3'ü ise "evet" seçeneğini işaretlemiştir. Denekler içinde herhangi bir seçeneği işaretlemeyenlerin oranı ise % 3.1'dir.

13- Eğer 12. soruya yanıtınız "evet" ise, bunun aşağıdaki hangi seçenek veya seçeneklerle ilgili olduğunu belirtiniz.

- a) Kütüphane çalışanları tarafından uygulanan sansür.
- b) Kütüphane kullanıcıları tarafından uygulanan sansür.
- c) Kütüphanenin bağlı olduğu üst birim (Rektörlük, vb.) tarafından uygulanan sansür.
- d) Diğer (belirtiniz)

<u>Yanıtlar</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
a)	8	28.5
b)	5	17.8
c)	20	71.4
d)	3	10.7
Boş	1	3.5

12. soruda "evet" seçeneğini işaretleyen denekler 13. soruda %71.4 oranında c seçeneğini daha sonra ise sırasıyla şu seçenekleri işaretledikleri görülmektedir: a: %28.5, b: %17.8, d: %10.7. Bu soruda hiç bir seçeneği işaretlemeyenlerin oranı ise %3.5'tir.

14- Kütüphanelerde gerçek anlamda düşünce özgürlüğü uygulamak olanaksızdır, çünkü sansürün gerekli olduğu bazı durumlar vardır.

<u>Yanıtlar</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
a) Katılıyorum	15	20.5
b) Kararsızım	16	22.0
c) Katılmıyorum	42	57.5
----	----	-----
	73	100

Bu sorudaki yargıya katılmayan deneklerin oranı %57.5, kararsızların oranı %22.0, katılanların oranı ise %20.5'tir.

15- Kütüphane dışındaki sansür diğer kurum ve meslekleri ilgilendirdiğinden kütüphanecilerin ilgi alanı dışında kalır.

<u>Yanıtlar</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
a) Katılıyorum	4	5.5
b) Kararsızım	7	9.6
c) Katılmıyorum	62	84.9
----	----	-----
	73	100

Bu soruda deneklerin %84.9'u c seçeneğini, %9.6'si b seçeneğini ve %5.5'i ise a seçeneğini işaretlemişlerdir.

16- "Kötü" bir kitabın en iyi yanıtı iyi bir kitap, "kötü" bir düşüncenin en iyi yanıtı ise iyi bir düşüncedir.

<u>Yanıtlar</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
a) Katılıyorum	38	52.1

b) Kararsızım	10	13.7
c) Katılmıyorum	25	34.2
	----	-----
	73	100

Bu soruda deneklerin %52.1'i a seçeneğini, %13.7'si b seçeneğini, %34.2'si ise c seçeneğini işaretlemişlerdir.

17- Çocuğun hangi kitapları okuyup-okumayacağına anne ve babası karar vermelidir.

<u>Yanıtlar</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
a) Katılıyorum	16	21.9
b) Kararsızım	20	27.4
c) Katılmıyorum	37	50.7
	----	-----
	73	100

Bu soruda deneklerin %50.7'si c seçeneğini, %27.4'ü b seçeneğini, %21.9'u ise a seçeneğini işaretlemiştir.

18- Sağlıklı bir toplum yapısı için, azınlıkta kalan düşünceler çoğunluğun tepkisini çekmeyecek içerik ve biçimde savunulmalıdır.

<u>Yanıtlar</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
a) Katılıyorum	18	24.7
b) Kararsızım	15	20.5
c) Katılmıyorum	40	54.8
	----	-----
	73	100

Bu soruda da deneklerin %54.8'i "katılmıyorum" seçeneğini, %24.7'si "katılıyorum" ve %20.5'i ise "kararsızım" seçeneğini işaretlemiştir.

19- Müstehcen yayınların çokluğu ile cinsel suç işleme oranı arasında doğrudan bir ilişki vardır.

<u>Yanıtlar</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
a) Katılıyorum	9	12.4
b) Kararsızım	15	20.5
c) Katılmıyorum	49	67.1
	---	-----
	73	100

Bu soruda ise deneklerin %67.1 "katılmıyorum" seçeneğini, %20.5'i "kararsızım" seçeneğini, %12.4'ü de "katılıyorum" seçeneğini işaretlemiştir.

IV.1.1. ANKET SORULARINA VERİLEN CEVAPLAR ARASINDAKİ KARŞILIKLI İLİŞKİNİN (CORRELATION) ORTAYA ÇIKARDIĞI VERİLERE İLİŞKİN BULGULAR

Cinsiyet faktörüyle sansür bilgisinin (9. soru) karşılaştırılması:

<u>Yanıtlar</u>	<u>KADIN(56)</u>		<u>ERKEK(17)</u>	
	<u>kişi</u>	<u>%</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
9a	19	33.9	4	25.0
9b	35	62.5	13	76.5
9c	38	67.9	11	68.9
9d	36	64.3	15	88.2
9e	21	37.5	9	52.9

Kadın ve erkek deneklerin 9. sorudaki seçenekleri işaretleme oranlarını karşılaştırdığımızda, sırasıyla e şikkını % 15.4, b'de % 14, d'de 13.9 ve c'de %1 olmak üzere erkek puanlarının yüksek olduğu, sadece a şikkında kadın deneklerin %8.9'luk bir yüzdeyle fazla oldukları görülmektedir.

Cinsiyet faktörüyle düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki tutumun karşılaştırılması:

Bu ilişkiyi incelerken kadın ve erkek deneklerin, 14-19. sorulardaki belirli seçeneklerle ilgili oranlarını karşılaştırmanın yeterli olacağını düşünüyoruz. bir başka deyişle, bu değerlendirmede 14, 15, 17, 18 ve 19. sorularda "katılmıyorum" 16. soruda ise "katılıyorum" seçeneği esas alınmıştır.

Yanıtlar	<u>KADIN(56)</u>		<u>ERKEK(17)</u>	
	kişi	%	kişi	%
14 c	29	51.8	12	70.6
15 c	46	82.1	16	90.1
16 a	25	44.6	13	76.5
17 c	28	50.0	9	52.9
18 c	31	55.4	9	52.9
19 c	38	67.9	11	67.1

Kadın ve erkek deneklerin 14-19. sorulardaki belirtilen seçenekleri işaretleme oranlarını karşılaştırdığımızda sırasıyla 14. soruda %18.8, 15. soruda %18, 16. soruda %21.9 ve 17. soruda %2.9 olmak üzere erkeklerin yüksek olduğu, sadece 18 soruda %2.5 ve 19. soruda ise %0.8 olmak üzere kadınların oranlarının yüksek olduğu görülür.

Bölüm faktörleriyle sansür bilgisinin karşılaştırılması:

<u>Yanıtlar</u>	<u>BÖLÜM</u>					
	<u>A.Ü.D.T.C.F.</u>		<u>H.Ü.E.F.</u>		<u>İ.Ü.E.F.</u>	
	<u>kişi</u>	<u>%</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
9 a	13	37.1	10	27.0	1	1.00
9 b	19	54.3	29	78.4	1	1.00
9 c	21	60.0	27	73.0	1	1.00
9 d	22	62.9	29	78.4	0	00
9 e	13	37.1	17	45.9	1	1.00

Farklı kütüphanecilik bölümlerinden mezun olan deneklerin 9. sorunun şıkların işaretleme oranlarını karşılaştırdığımızda, şu veriler ortaya çıkmaktadır: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi mezunları sadece a şığında % 10.1 oranında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunlarına göre yüksek puan alırken, diğer bütün şıklarda b'de %14.1, c'de %13.0, d'de %15.5 ve e'de de %7.8 oranında olmak üzere Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunları Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi mezunlarına göre yüksek puan almışlardır. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi mezunu ise d dışındaki bütün seçeneklerin sansür olduğu yönünde görüş belirtmiştir.

Bölüm faktörüyle düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki tutumun karşılaştırılması:

<u>Yanıtlar</u>	<u>BÖLÜM</u>					
	<u>A.Ü.D.T.C.F.</u>		<u>H.Ü.E.F.</u>		<u>İ.Ü.E.F.</u>	
	<u>kişi</u>	<u>%</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
14 c	18	51.4	23	62.2	1	100
15 c	29	82.9	32	86.5	1	100
16 a	22	62.9	16	43.2	1	100
17 c	19	54.3	17	45.9	1	100
18 c	16	45.7	23	62.2	1	100
19 c	21	60.0	27	73.0	1	100

Farklı kütüphanecilik bölümlerinden mezun olan deneklerin 14-19. sorulardaki belirli şıkları işaretleme oranlarını karşılaştırdığımızda şu durum ortaya çıkmaktadır: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi mezunları, 16. soruda %19.7 ve 17. soruda %8.4 olmak üzere Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunlarına göre oranlarını yükseltmişler, diğer şıklarda ise Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunları 14. soruda %10.8, 15. soruda %36, 18. soruda %16.5 ve 19. soruda %13.0 olmak üzere Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi mezunlarına göre yüksek oranlar elde etmişlerdir.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunu ise bütün sorularda doğru seçeneği işaretlemiştir (% 100).

Kütüphanecilik eğitimi süresince düşünce özgürlüğü ve sansür konularında eğitildiklerine inanan ile inanmayanların sansür konusundaki bilgilerinin karşılaştırılması:

Yanıtlar	6 a (Evet)		6 b (Hayır)	
	kişi	%	kişi	%
9 a	1	11.1	22	34.9
9 b	5	55.5	43	68.2
9 c	6	66.6	43	68.2
9 d	5	55.5	46	73.0
9 e	5	55.5	25	40.3

6. soruda "evet" ve "hayır" seçeneklerini işaretleyenlerin, 9. sorudaki şıkları işaretleme oranlarını karşılaştırdığımızda, aşağıdaki veriler çıkmaktadır:

6. soruda "evet" seçeneğini işaretleyenler sadece e şikkında %15.2 oranında yüksek puan almışlar, diğer şıklarda, "hayır"ı işaretleyenler a'da %23.8, b'de %14.7, c'de %1.6 ve d'de %17.5 oranında olmak üzere "evet"i işaretleyenlere oranla yüksek puanlar almışlardır.

Düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda eğitildiklerine inananlar ile inanmayanların düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki tutumlarının karşılaştırılması:

<u>Yanıtlar</u>	<u>6 a (Evet)</u>		<u>6 b (Hayır)</u>	
	<u>kişi</u>	<u>%</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
14 c	4	44.4	38	52.0
15 c	7	77.7	55	88.7
16 a	5	55.5	33	45.2
17 c	5	55.5	32	43.8
18 c	4	44.4	36	49.2
19 c	4	44.4	45	61.6

6. soruda "evet" ve "hayır" seçeneğini işaretleyen deneklerin 14-19. sorulardaki belirli şıkları işaretleme oranlarını karşılaştırdığımızda ortaya şu verilerin çıktığı görülmektedir: 6. soruda "evet"i işaretleyenler 16. soruda % 10.5 ve 17. soruda % 11.7 oranında "hayır"ı işaretleyenlerden fazladır, diğer bütün sorularda ise, 14'te %7.6, 15'te %12.0, 18'de %5.4 ve 19.soruda %17.4 olmak üzere, "hayır" seçeneğini işaretleyenlerin oranı daha yüksektir.

Kütüphanelerde sansürle karşılaşanlar ile karşılaşmayanların sansür konusundaki bilgilerinin karşılaştırılması:

<u>Yanıtlar</u>	<u>12 a (Evet)</u>		<u>12 b (Hayır)</u>	
	<u>kişi</u>	<u>%</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
9 a	9	32.1	12	28.6
9 b	20	71.4	26	61.9
9 c	19	67.8	28	66.6
9 d	21	75.0	28	66.6
9 e	12	42.8	16	38.1

12. soruda "evet" ve "hayır" seçeneğini işaretleyen deneklerin 9. sorunun şıklarını işaretleme oranlarını karşılaştırdığımızda şu oranlar elde edilmektedir. Sansürle karşılaştıkları yönünde görüş belirten deneklerin 9. sorunun a'sığında %3.5, b'de %9.5, c'de %1.2, d'de %8.4 ve e'de %4.7 oranında olmak üzere, oranlarının "hayır"ı işaretleyenlerden yüksek olduğu görülmektedir.

Kütüphanede sansürle karşılaşanlar ile karşılaşmayanların düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki tutumlarının karşılaştırılması:

<u>Yanıtlar</u>	<u>12 a (Evet)</u>		<u>12 b (Hayır)</u>	
	<u>kişi</u>	<u>%</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
14 c	19	67.8	22	51.5
15 c	26	92.8	34	79.1
16 a	18	64.2	19	44.1
17 c	14	50.0	22	51.1
18 c	14	50.0	25	58.1
19 c	21	75.0	27	62.7

12. soruda "evet" ve "hayır" seçeneklerini işaretleyen denek gruplarının 14-19. sorulardaki şıkları işaretleme oranları karşılaştırıldığında şu sonuçlar elde edilmektedir: Sansürle karşılaştıkları yönünde görüş belirten deneklerin 14. soruda %16.7, 15. soruda %13.7, 16. soruda %20.1 ve 19. soruda %1.1 ve 18. soruda %8.1 oranında "hayır"ı işaretleyenlerin yüzdelerinin yüksek olduğu görülmektedir.

IV.2. ANKARA'DAKİ ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANE YÖNETİCİLERİYLE YAPILAN GÖRÜŞME SONUÇLARINA İLİŞKİN BULGULAR

Ankara'da Ankara Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi olmak üzere 6 üniversite vardır. Bu üniversite Kütüphane Daire Başkanlarından 4'ü

Kütüphanecilik bölümü mezunudur. Dolayısıyla görüşme, sadece kütüphanecilik mezunu olan daire başkanlarıyla gerçekleştirilmiştir.

Görüşmede sorulan sorular ve yanıtları aşağıdadır:

Soru 1: Kütüphanecilik eğitimi içerisinde düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun yeterince işlendiğine inanıyor musunuz?

Bu soruyu yönelttiğimiz 4 kütüphane yöneticisi de bu konuda eğitim verildiğine inanmamaktadırlar. Kütüphane yöneticilerinden üçü genelde kütüphanecilik eğitiminin yetersiz olduğunu, 1'i de genelde eğitimin öğrenciyi bu konuda hiç eğitmediğini, dolayısıyla kütüphanecilik eğitimi içinde verilse de bunun pek kalıcı olamayacağını belirtmiştir.

Soru 2: Düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun kütüphanecilik eğitimi içerisinde verilmesi gerektiğine inanıyor musunuz?

Bu soruyu sorduğumuz 4 kütüphane yöneticisinden 3'ü bu konunun işlenmesi gerektiğini vurgularken, 1'i gereğine inanmadığını belirtmiştir. Gereğini savunan kütüphane yöneticilerinden ikisi bunun kütüphanecilik mesleği için önemli olduğunu, diğeri ise en azından kütüphanecinin otosansür uygulamasını önlemek amacıyla verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Konunun işlenmesi gerektiğine inanmayan yönetici de öğrenciyi düşünmeye ve araştırmaya yöneltecek ders veya konuların yeterli olacağını belirtmiştir.

Soru 3: Kütüphanenizde sansür olayları ile karşılaşıyor musunuz?

Bu soruya 1 kütüphane yöneticisi, 12 Eylül'den sonra yasaklanan bazı yayınların rektörlükten gelen yazı üzerine dermeden çıkarılıp ayrı yere konduklarını belirtmiş.

aynı yönetici 12 Mart döneminde de güvenlik kuvvetlerinin, yanlarında rektör de varken, kütüphaneye gelerek bazı yayınları alıp götürdüklerini söylemiştir. İki yönetici bütçenin kısıtlı olması nedeniyle pek fazla seçim olanaklarının olmadığını, ancak eğitim için zorunlu bazı yayınların alındığını, dergi ve gazete gibi bazı yayınlar konusundaki istekleri ise rektörlüklere bildirdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca yöneticilerden biri, kendisinin bazı yayınların alınması konusunda tarafsız olamayacağını da vurgulamıştır.

3. soruyu yanıtlayan yöneticilerden diğeri ise araç-gereç alımında son kararın kütüphanecilik yönetiminde olduğunu, okuyucunun ayırım yapmadan isteklerinin karşılandığını, ancak bazı yayınlar konusunda ise o alanda ilgili uzman öğretim üyelerinin görüşlerine başvurulduktan sonra karar verildiğini söylemiştir. Aynı yönetici, yurtdışı alımlarında, özellikle harita ve atlas konusunda ("Ermenistan" ya da "Kürdistan" gibi yer adları içerdikleri gerekçesiyle) resmi kurumların zorluk çıkardığını vurgulamıştır.

Kütüphane yöneticilerinden bir diğeri ise, bu soruya, karşılık, kütüphanelerin henüz tam olarak kurulmadığını, şimdilik sadece bir "hastahane kitaplığı" işlevi gördüğünü dolayısıyla sansürle ilgili sorunlarla da karşılaşmadığını belirtmiştir.

IV-3. TÜRKİYE'DEKİ KÜTÜPHANECİLİK BÖLÜMLERİNDE GÖREVLİ ÖĞRETİM ÜYELERİYLE YAPILAN GÖRÜŞME SONUÇLARINA İLİŞKİN BULGULAR

Türkiye'de üniversite düzeyinde 3 kütüphanecilik bölümü vardır. Bu okullar Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne bağlıdır. Her üç kütüphanecilik bölümündeki öğretim üyesi sayısı 14'tür. Bunlardan 5'i (%38.5), Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, 7'si (%50.0) Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ve 2'si (%15.4) de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nde

görev yapmaktadır. Bu öğretim üyelerinden 13'ü ile görüşme yapılmış olup, bu oran % 92.8'dir.

Öğretim üeleriyle yapılan "bağımlı görüşme"de sorulan sorular ve yanıtları aşağıda verilmiştir:

Soru 1: Kütüphanecilik eğitimi içinde düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun işlenmesi gerektiğine inanıyor musunuz?

BÖLÜMLERE GÖRE ÖĞRETİM ÜYELERİ

<u>Yanıtlar</u>	<u>A.Ü. D.T.C.F.</u>		<u>H.Ü.E.F.</u>		<u>İ.Ü.E.F.</u>		<u>TOPLAM</u>	
	<u>kişi</u>	<u>%</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
Evet	5	38.5	6	46.2	2	15.4	13	10.0
Hayır	--		--		--		--	

Görüşme yapılan öğretim üyelerinden "evet" seçeneğini işaretleyenlerin oranı % 100'dür. Bunun yanında öğretim üyelerinden % 23'ü konunun kütüphanecilik için önemi ve neden işlenmesi gerektiği yönündeki görüşlerini belirtmelerine rağmen, % 77'si "diğer konular nasıl işleniyorsa bu konunun da işlenmesi gerektiği" yönünde görüş belirtmişlerdir.

Soru 2: Sizce bu başlıbaşına bir ders olarak mı, yoksa diğer ders ya da derslerin içinde mi işlenmelidir?

BÖLÜMLERE GÖRE ÖĞRETİM ÜYESİ

<u>Yanıtlar</u>	<u>A.Ü. D.T.C.F.</u>		<u>H.Ü.E.F.</u>		<u>İ.Ü.E.F.</u>		<u>TOPLAM</u>	
	<u>kişi</u>	<u>%</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
Bağımsız ders	2	15.4	1	7.7	1	7.7	4	30.8
Ders içinde	3	23.0	5	38.5	1	7.7	9	69.2

Görüşme yapılan öğretim üyeleri içinde konunun bağımsız ders olarak verilmesinden yana olanların oranı % 30.8, diğer ders ya da dersler içinde verilmesinden yana olanların oranı ise % 69.2 dir. Kütüphanecilik okullarına göre değerlendirdiğimizde, bağımsız ders olarak verilmesini isteyenlerin oranı Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde % 15.4, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde % 7.7 ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde % 7.7.dir. Ders içinde verilmesinden yana olanların oranı ise Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde % 23.0, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde % 38.5 ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde de % 7.7.dir.

Ayrıca % 7.7 oranında, "öğrenciler bu konuda bağımsız bir dersi kaldıracak hoşgörü ve olgunlukta değildirler" görüşü belirtilmiş, bağımsız ders konmasını isteyenlerin % 7.7'si "bağımsız ders yanında ilgili olduğu bütün derslerde de işlenmelidir" görüşü belirtmiş, yine %7.7'si "bağımsız ders alıp/almaması yanında asıl önemlisi dersi verecek öğretim üyesinin yeterliliği ve konuyu kavrayışıdır çünkü, böyle olması durumunda öğretim üyesi konunun dersle ilgisini kurup verme yeteneğini zaten geliştirecektir" şeklindeki düşüncesini belirtmiştir.

Soru 3: Sizce bu konular derste hangi yöntem/yöntemlerle işlenmelidir?

BÖLÜMLERE GÖRE ÖĞRETİM ÜYESİ

<u>Yanıtlar</u>	<u>A.Ü. D.T.C.F.</u>		<u>H.Ü.E.F.</u>		<u>İ.Ü.E.F.</u>		<u>TOPLAM</u>	
	<u>kişi</u>	<u>%</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>	<u>kişi</u>	<u>%</u>
Tartışma	2	15.4	3	23.0	2	15.4	7	53.8
Anlatım	2	15.4	3	23.0	--	--	5	38.5
Seminer	1	7.7	2	15.4	1	7.7	4	30.8
Grup Çalışması	1	7.7	1	7.7	1	7.7	3	23.0
Diğer	--	--	1	7.7	1	7.7	2	15.4

Öğretim üyelerinin, bu konuların derste işleme yöntemine ilişkin oranları şöyledir: "tartışma" % 53.8, anlatım" % 38.5, seminer % 30.8 ve grup çalışması % 23.0. "Diğer" seçeneği içinde değerlendirdiğimiz "sınıfça ortak sinema, tiyatro, açık oturum gibi kültürel etkinliklere katılma" şeklinde belirtilen yöntemin oranı % 7.7 ve kütüphanelerde uygulama (özellikle seçim konusunda) yaptırma"ya ilişkin oran da yine % 7.7. dir.

Ayrıca "duruma göre her türlü yöntem de kullanılabilir" gibi görüşler de belirtilmiştir.

IV.4. TÜRKİYE'DEKİ KÜTÜPHANECİLİK BÖLÜM BAŞKANLARIYLA YAPILAN GÖRÜŞME SONUÇLARINA İLİŞKİN BULGULAR

Türkiye'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde bulunan 3 kütüphanecilik bölüm başkanıyla yapılan görüşmede sorulan sorular ve yanıtları şöyledir:

Soru 1: Kütüphanecilik eğitimi içerisinde düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun işlenmesi gerektiğine inanıyor musunuz?

Her üç bölüm başkanı da bu konunun mutlaka işlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Soru 2: Bu konular başlıbaşına bir ders olarak verilebilir mi? Bunun önündeki engeller nelerdir? Bu konuda bölümün kararı yeterli midir?

Bu soruya, bölüm başkanlarından ikisi gerek olmadığını; biri bu konuların temel derslerde, diğeri ise Derme Oluşturma ve Halk Kütüphaneleri derslerinde

verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Aynı bölüm başkanları böyle bir dersin, programlardaki derslerin fazla olması nedeniyle konamayacağını belirtmişlerdir.

Diğer bölüm başkanı ise bağımsız bir dersin konmasının gerekli olduğunu, ancak, öğretim elemanı yetersizliğinin buna engel olduğunu söylemiştir.

Bölüm başkanlarının üçü de böyle bir dersin konması için bölüm yönetim kurulu kararının yeterli olduğunu belirtmişlerdir.

Soru 3: Bu konuların derste hangi yöntem ya da yöntemlerle işlenmesi gerektiğine inanıyorsunuz?

Dersin (konunun) işlenme yöntemi konusunda bölüm başkanlarından biri en iyi yöntemin "tartışma" olduğunu, 2. bölüm başkanı da "tartışma"nın en iyi yöntem olduğunu, ancak bunun yanında öğrencilere ödevler vermenin ve uygulama yaptırmanın da yararlı olacağını belirtmiştir.

Diğer bölüm başkanı ise öğrencilere bu konuda önce kuramsal eğitim verilmesi, arkasından bazı örnekleri incelemelerinin sağlanması ve son olarak da seminer veya tartışma yoluyla herkesin katılımının sağlanmasının önemli olduğunu açıklamıştır.

BÖLÜM V GENEL DEĞERLENDİRME

Ankara'daki üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilik bölümü mezunlarına uyguladığımız anket sonucu, anketi yanıtlayan kütüphaneciler içinde kadınların %77 erkeklerin %23 oranında olduğu görülmüştür. Bu, anket uygulanan kütüphanelerde çalışan kadın kütüphaneci sayısının erkeklere oranla 3 kat fazla olduğunu göstermektedir.

Ankete katılan kütüphanecilerin yaşları, mezun oldukları yıl ve çalıştıkları süre incelendiğinde %60.4'nün 20-30 yaş arası, yine %60.3'nün 1986 ve sonrasında mezun olanlar ve %77'sinin çalıştıkları süre 10 yılı geçmeyen kütüphanecilerden oluştuğu görülmektedir.

Anketi yanıtlayan kütüphanecilerin mezun oldukları kütüphanecilik bölümleri gözönüne alındığında %99'nun A.Ü.D.T.C.F. (%48) ve H.Ü.E.F. (%51) mezunları oldukları ortaya çıkmaktadır.

Ankete katılan kütüphanecilerin %88 i kütüphanecilik eğitiminin kendilerini düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda eğitmediğine inanmaktadırlar. Bu konuda eğitildiklerine inananların oranı sadece %12'dir. Bunun yanında, bu konularda yeterince eğitildiklerini düşünen kütüphaneciler, "hangi konularda eğitildikleri"ne ilişkin soruda sadece (a) seçeneği üzerinde %78'lik bir çoğunluk sağlamışlar, "Türkiye'de düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun geçmişi ve bugünü" seçeneğini deneklerin %11'i ve "diğer ülkelerdeki kütüphanecilerin düşünce özgürlüğü ve sansür alanındaki mücadele ve deneyimleri" seçeneğini yine %11'i ve "Sansüre karşı önlemler ve mücadele yöntemleri" seçeneğini de deneklerin %33'ü işaretlemiştir.

Ankete katılan kütüphanecilerin % 86'sı düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda bağımsız bir ders konmasını istemektedir ve bu grubun oranı "bağımsız ders" görüşünde olmayanlardan 7 kat daha fazladır. Ayrıca, "bağımsız ders" konusunda "hayır" seçeneği işaretleyenler (%11) bunun nedenini açıklarken, çoğu "sadece bir dersle ya da sadece kütüphanecilik eğitimiyle sınırlı kalınmasının yeterli

olmayacağı" yönünde görüş açıklamışlardır. Böylelikle kütüphanecilik bölümü mezunlarının büyük çoğunluğunun düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun "bağımsız bir ders" içinde işlenmesini istedikleri ortaya çıkmıştır.

Kütüphanecilik bölümü mezunlarının, farklı sansür uygulamalarını gösteren 9. sorunun b, c ve d seçeneklerini sansür olarak değerlendirme oranları sırasıyla %67, %68 ve %71 'dir. Bunların dışındaki iki seçenekte bu oran % 50'ye dahi ulaşamamıştır. Aynı zamanda Kütüphane Hakları Bildirgesi'nin bir maddesinin tam karşıtı bir uygulamayı savunan "Kütüphanenin sergi ve toplantı salonlarını bazı radikal grupların hizmetine sunmaması" seçeneğinin sansür olarak değerlendirilme oranı sadece %41'dir.

Düşünce Özgürlüğü Birimi'nin (Office for Intellectual Freedom) bağlı olduğu kuruluşu sorduğumuz çoktan seçmeli soruda anketi yanıtlayan kütüphanecilerin sadece %8'i doğru yanıt olan Amerikan Kütüphane Derneği (ALA)ni işaretlemiştir. Bu soruda deneklerin % 65'i ise "bilmiyorum" seçeneğini işaretlemiştir.

Düşünce özgürlüğü konusundaki bilgiye yönelik bir başka soru olan "düşünce özgürlüğünü gerçek anlamda savunan belgeler"i sorduğumuz çoktan seçmeli soruda kütüphanecilerin %78'i İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni işaretlemiştir. Kütüphane Hakları Bildirgesi'ni deneklerin %18'i Okuma Özgürlüğü Bildirisi'ni ise %26'sı işaretlemiştir. Deneklerin %3'ü ise "T.C.1982 Anayasası" nı işaretlemiştir.

Kütüphanecilik bölümü mezunlarının düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki tutum ve eğilimlerini ölçmek amacıyla sorduğumuz 14.-19. sorularda işaretlenen seçeneklerdeki oranlar incelendiğinde de kütüphanecilerin yanıtlarının istenilen düzeyde olmaktan uzak olduğu görülür. Örneğin 16. soruda yer alan ve aynı zamanda Okuma Özgürlüğü Bildirisi'ndeki bir cümle olan ve yayınların sansür edilmesi yerine okuyucuya daha iyi seçenekler sunmanın öneminin vurgulandığı "kötü bir kitabın en iyi yanıtı iyi bir kitap kötü bir düşüncenin en iyi yanıtı ise iyi bir düşüncedir" şeklindeki görüşe katılanların oranı sadece %52'dir. Tutuma yönelik diğer sorularda da bu oran%51 ile %85 arasında değişmektedir.

"Çalıştıkları kütüphanede sansürle karşılaşp/karşılaşmadıkları" yönündeki soruya kütüphanecilerin %58'i karşılaşmadığını %38'i de karşılaştığını belirtmiştir. Kütüphanelerinde sansürle karşılaştıklarını belirtenlerin %29'u da "kütüphaneciler tarafından uygulanan sansür" seçeneğini işaretlemiştir.

Ankete verilen yanıtlar arasındaki karşılıklı ilişki (correlation) ye ilişkin değerlendirmeler de şöyledir:

Cinsiyet faktörüyle 9. sorunun seçeneklerinin işaretlenme oranlarını karşılaştırdığımızda b,c,d ve e seçeneklerinde toplam %43 olmak üzere erkek deneklerin puanlarının yüksek olduğu, sadece a seçeneğinde kadınların %8.9'luk bir oranla fazla puan aldıkları görülmektedir

Cinsiyet faktörüyle düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki tutumu karşılaştırmak amacıyla sorduğumuz 14.-19. sorulardan dördünde toplam %61.6 olmak üzere erkek deneklerin puanlarının yüksek olduğu, sadece iki soruda kadınların toplam %3.3 olmak üzere fazla puan aldıkları ortaya çıkmıştır.

Bölüm faktörüyle sansür ve düşünce özgürlüğü konusundaki bilgi ve tutumu karşılaştırdığımızda, 9.sorunun seçeneklerine verilen yanıtlarda H.Ü.E.F. mezunlarının puanlarının toplam % 40, 14-19 sorularda ise yine puanlarının toplam %58.2 olmak üzere D.T.C.F. mezunlarına oranla yüksek olduğu görülmektedir.

Kütüphanecilik eğitiminin kendilerini düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda yeterince bilgilendirdiğine inananlar ile inanmayanların düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki bilgi ve tutumlarını karşılaştırdığımızda eğitildiklerine inanmayanların 9.soruda toplam %43 ve 14.-19. sorularda da toplam %21 olmak üzere eğitildiklerine inananlara oranla yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Çalıştıkları kütüphanelerde sansürle karşılaştıkları yönündeki seçeneği işaretleyenler ile işaretlemeyenlerin düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki bilgi ve tutumlarını karşılaştırdığımızda, 9.soruda toplam %27.3 ve 14.-19. sorularda da toplam % 59.6 olmak üzere, sansürle karşılaştıklarını belirtenlerin puanlarının yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kütüphanecilik bölümündeki öğretim üyelerinin tümü düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun kütüphanecilik eğitiminde işlenmesi gerektiğini belirtmiş, ancak sadece %28'i bu konuda bağımsız ders konulmasını savunmuştur. Bu konuda bağımsız bir ders konulmasını isteyen öğretim üyelerinin de %75'nin bunun gerekçelerini ortaya koydukları ve kütüphanecilik için önemini vurguladıkları görülmektedir. Bunun yanında öğretim üyelerinin sadece %12'si derslerinde bu konuları işlediklerini belirtmişlerdir.

Düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun derste işlenme yöntemi üzerine de bölüm başkanları ve öğretim üyelerinin %53'ü "tartışma"yı %39'u "anlatım"ı %31'i de "seminer"i önermişlerdir.

Kütüphanecilik bölümü başkanlarının tümü de düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun kütüphanecilik eğitiminde mutlaka işlenmesi gerektiğini belirtmekte, bağımsız ders önündeki en büyük engel olarak programdaki derslerin fazla olmasını göstermektedirler.

Ayrıca, görüşme yapılan üniversite kütüphanelerinin daire başkanları da düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun kütüphanecilik eğitiminde işlenmediği ve işlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Diğer yandan, %66'sı zorunlu kütüphane araç-gereci alımı nedeniyle "seçim" olanaklarının fazla olmadığını bu nedenle kütüphanelerinde sansür de olmadığını belirtmişlerdir.

BÖLÜM VI SONUÇ VE ÖNERİLER

V.1 SONUÇ

"Kütüphanecilik eğitiminde düşünce özgürlüğüne gereken önem verilmediğinden kütüphaneciler bu konuda bilinçli değildir" denencesi ile yaptığımız bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlar şöyle sıralanabilir:

Ankara'daki üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilik bölümü mezunlarına uyguladığımız anket sonucu, anketi yanıtlayan kütüphaneciler içinde kadın deneklerin erkeklerden fazla olduğu, deneklerin yaşları, mezun oldukları yıl ve çalıştıkları süre incelendiğinde de çoğunluğun 20-30 yaş arası, 1986 sonrasında mezun ve çalıştıkları süre 10 yılı geçmeyen kütüphanecilerden oluştuğu görülmektedir. Bu durum, anketi yanıtlayan grubun ağırlığının genç kütüphanecilerde olduğunu göstermektedir. Ayrıca, bu kütüphanecilerin büyük kısmının, birbirine yakın oranda olmak üzere, A.Ü.D.T.C.F. ve H.Ü.E.F. mezunları oldukları görülmektedir.

Ankete katılan kütüphanecilerin büyük çoğunluğu kütüphanecilik eğitiminin kendilerini düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda eğitmediğine inanmaktadırlar. Bu konuda eğitildiklerine inananların ise "Türkiye'de düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun geçmişi ve bugünü", "diğer ülkelerdeki kütüphanecilerin düşünce özgürlüğü ve sansür alanındaki mücadele ve deneyimleri" ve "Sansüre karşı önlemler ve mücadele yöntemleri" seçeneklerini işaretleme oranlarının çok düşük olduğu görülmektedir. Bu seçeneklerde açıklanan konular işlenmeden düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda sağlıklı bir eğitim verilemeyeceğine göre kütüphanecilik bölümlerinin bu konuda eğitim verdiğini söylemek olası değildir.

Ankete katılan kütüphanecilerin büyük kısmı düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda bağımsız bir ders konulmasını istemektedir. "Bağımsız ders" konusunda "hayır" seçeneğini işaretleyenler ise bunun nedenini açıklarken, çoğu "sadece bir dersle ya da sadece kütüphanecilik eğitimiyle sınırlı kalınmasının yeterli olmayacağı" yönünde görüş açıklamışlardır. Böylelikle kütüphanecilik bölümü mezunlarının düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda bağımsız bir ders verilmesini istemelerinin yanısıra, bunu da yeterli görmedikleri ortaya çıkmaktadır.

Kütüphanecilik bölümü mezunlarının düşünce özgürlüğüne aykırı bir çok uygulamayı gösteren seçenekleri sansür olarak değerlendirme oranları yeterli düzeyde değildir. Başka bir deyişle, kütüphanecilik eğitiminde düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun yeterince işlenmemesinin sonucu, bölüm mezunlarının büyük kısmının, "kütüphanenin sergi ve toplantı salonlarını bazı radikal grupların hizmetine sunmaması" gibi Kütüphane Hakları Bildirgesi'nin bazı maddelerinin tam karşısı uygulamaları da sansür olarak değerlendirmedikleri görülmektedir. Bununla bağlantılı olarak, düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki bilgiye yönelik sorulara verilen diğer yanıtlar sonucu, kütüphanecilik bölümü mezunlarının düşünce özgürlüğünün temel kavram, kurum ve belgeleri konusunda dahi bilgili olmadıkları ortaya çıkmaktadır.

Kütüphanecilik bölümü mezunlarının düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki tutum ve eğilimlerini ölçmek amacıyla sorduğumuz sorulara verilen yanıtlar sonucu, tutum düzeyinde de kütüphanecilik bölümü mezunlarının mesleğin gereği olan demokratik tutum ve hoşgörüde ortak payda oluşturamadıkları, kütüphanecilik eğitiminin bunu yaratamadığı saptanmıştır.

Ankete verilen yanıtlar arasındaki karşılıklı ilişki(correlation)nin ortaya çıkardığı diğer sonuçlar da şöyledir:

Ankete verilen yanıtlar sonucu erkek deneklerin, kadınlara oranla, düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki bilgi ve tutum ile ilgili puanlarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki kütüphanecilik eğitimi yeterli olmadığı için, bu sonucun oluşmasında belirleyici olanın anketi yanıtlayan kütüphanecilerin genelde sahip olduğu tutum ve bilgi olduğu görülmektedir.

A.Ü.D.T.C.F mezunlarıyla karşılaştırıldığında H.Ü.E.F. mezunlarının sansür ve düşünce özgürlüğü konusundaki bilgi ve tutum oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun nedeni daha önce saptadığımız gibi, H.Ü.E.F. Kütüphanecilik Bölümü'nde bu konuların bazı derslerde işlenmesidir. Ancak, H.Ü.E.F. mezunlarının bu konudaki bilgi ve tutumları da yeterli düzeyde değildir. Başka bir biçimde söylersek, bu bölümde de düşünce özgürlüğü ve sansür konusu, öğrencide tutum değişikliği yaratacak yöntem ve içerikte işlenmemektedir.

Kütüphanecilik eğitimi süresince düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda yeterince bilgilendirildiklerine inanmayanların bu konudaki bilgi ve tutum yüzdelerinin bilgilendirildiklerine inananlara oranla daha düşük olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, kütüphanecilik eğitimi bu konuda yeterli olmadığı için, bölüm mezunlarının düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda farklı tutum ve tavır sergilemeleridir. Doğal olarak varolan bilgilerle sansür uygulamalarını bazıları normal karşılamakta ve kendileri de farkında olmadan ya da "doğru" olduğu gerekçesiyle sansür uygulayabilmektedirler. Eğitimleri sırasında düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda eğitilmeyen kütüphanecilerin uygulamada bu konularla ilgili her zaman doğru tutum almaları ve doğru tanı koymalarının beklenmemesi gerektiğine inanıyoruz.

Kütüphanecilik bölüm başkanları ve öğretim üyelerinin tümü düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun kütüphanecilik eğitiminde işlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ancak öğretim üyeleri içinde bunun neden işlenmesini gerektiğini ortaya koyan ve bu konuda bağımsız ders konulmasını isteyenlerin oranı çok düşüktür. Bütün bunlar, düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun kütüphanecilik mesleği için ne kadar önemli olduğunun kavranmadığını kütüphanecilik bölümlerinde bu konuda gerekli bilincin henüz oluşmadığını göstermektedir. Bölüm başkanlarının düşünce özgürlüğü ve sansür konulu bağımsız bir ders konulması önündeki en büyük engel olarak programdaki derslerin fazla olmasını göstermeleri de bu görüşü desteklemektedir.

Ayrıca, yapılan görüşmeler, uygulanan anket ve yaptığımız gözlem düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun "ilgili" derslerde işlenmesinin de öğretim üyesinin kişisel kararına bağlı olduğunu göstermiştir. Yani, eğer öğretim üyesi konunun gereğine inanıyorsa derslerinde değinmekte yoksa öğrenci bu konularda hiç bilgilenden mezun olmaktadır. Zaten öğretim üyeleri ve bölüm başkanları içinde bu konuları derslerinde işlediklerini belirtenlerin oranı çok düşüktür. Bunun yanında, yaptığımız görüşmelerde hocalarımızdan bazılarının yurtdışındaki öğrenimleri sırasında bu konularda ders aldıklarını belirtmelerine rağmen, kütüphanecilik öğrenimi yaptığımız dönem içinde bu konuları, ilgili olduğu halde, derslerinde işlememeleri, ayrıca hiç bir ders tanımı içinde bu konuların yer almayışı da bu görüşü doğrulamaktadır.

Düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun derste işleme yöntemi üzerine de bölüm başkanları ve öğretim üyelerinin çoğunluğu "tartışma"yı önermişlerdir. Diğer taraftan bölüm başkanları ve öğretim üyelerinin büyük çoğunluğunun bu konuların sadece bir dersin parçası olarak işlenmesini yeterli görmeleri, bu yöntemin seçilmesinin fazla gerçekçi olmadığını göstermektedir. Çünkü, diğer derslerde bu konunun alt yapısı oluşturulamayacak, konuya yeterli zaman ayrılamayacak ve yapılacak tartışma da amacına ulaşamayacaktır.

Ayrıca, bugün kütüphanecilik bölüm başkanları ve öğretim üyelerinin düşünce özgürlüğünün kütüphanecilik açısından önemi ve kütüphanecilik eğitiminde verilmesi konusundaki yaklaşımları, özellikle Türkiye'de Kütüphane Alanında Teori ile Uygulama İlişkisi Sempozyumu(1988:31-32,135)nda dile getirilen, "kütüphanecilikte nedenlerin/niçinlerin öğretildiği kuramsal eğitimin yetersiz olduğu" görüşünün gerisinde kalmaktadır. Çünkü, düşünce özgürlüğü konusundaki eğitim de mesleğin kuramsal ve felsefi alandaki eğitimiyle ilgili olup onun ayrılmaz bir parçasıdır. Bu yapılmadığı için, yani kütüphanecilik mesleğinin düşünce özgürlüğü gibi temel ilkeleri konuşulmadığı, tartışılmadığı ve öğretilmediği için mesleğini bilinçli olarak savunan kültürlü, tarafsız ve mücadeleci ruha sahip meslek elemanları da yetişmemektedir. Daha önce değindiğimiz güncel bazı araştırmalar da (Rumelili 1994:119-120) bu sonuca işaret etmektedir.

Görüşme yapılan üniversite kütüphanelerinin daire başkanları da kütüphanecilik eğitiminin düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki yetersizliğini vurgulamışlardır. Ayrıca, daire başkanları kütüphanelerinde sansür olup-olmamasını materyal seçimi çerçevesinde ele almışlar ve bir anlamda kütüphanedeki sansürü "bazı yayınların alınmaması veya alınmasının engellenmesi" durumuyla sınırlamışlardır. Bütün bunlar kütüphanecilik eğitiminin bu alandaki eksikliğinden kaynaklanmakta ve eğitimin sorumluluğunu gündeme getirmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'deki kütüphanecilik bölümlerinin ders programları ve tanımları içinde düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun yer almadığı, kütüphanecilik bölüm başkanları ve öğretim üyelerinin, büyük çoğunluk olmak üzere düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun kütüphanecilikle ilgisini fazla önemsemedikleri ve kütüphanecilik eğitiminde verilmesi için gerekli çabayı göstermedikleri ortaya çıkmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak da, uygulanan anket ve yapılan görüşmeler

sonucu kütüphanecilik bölümü mezunlarının düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki bilgi ve tutumlarının yetersiz olduğu ve kütüphanecilerin bu konularda bilinçli olmadıkları ortaya çıkmıştır.

Elde edilen bu sonuçlar denencemizi kanıtlamıştır.

VI.2.ÖNERİLER

Araştırmamızın ortaya çıkardığı sonuçlara dayanarak oluşturduğumuz öneriler şunlardır:

Öncelikle kütüphanecilik bölümlerinin ders programlarına "düşünce özgürlüğü ve sansür" konusunda bağımsız bir ders konulmalıdır. En az iki dönemlik ve "zorunlu" olması gereken böyle bir dersin, bütün anabilim dallarını ilgilendirdiği için ortak ders programı içinde ve kütüphanecilik konusunda genel bilgi edinildikten sonra verilmesi açısından, 2. yılda yer alması yararlı olacaktır.

Kütüphanecilik bölümlerinin ders programlarına düşünce özgürlüğü ve sansür dersi yanında kütüphanecilik felsefesi gibi mesleğin kuramsal yönlerine ağırlık veren derslerin konması da kütüphaneciliğimiz için büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca düşünce özgürlüğü ve sansür konusu ilgili olduğu bütün ders tanımları içinde yer almalı ve dersleri veren öğretim üyesi konunun dersle bağlantısını kurarak ilgili alt başlıklar içinde işlemelidir. Bu konuların işlenebileceği bazı dersler şunlardır: Kütüphane ve düşünce özgürlüğü ilişkisinin vurgulanabileceği Kütüphaneciliğe Giriş, "sağlama" altbaşlığı içinde düşünce özgürlüğünün anlatılabileceği Kütüphane İşlemleri, "müracaat görüşmesi" ve müracaat hizmetinde tarafsızlığın vurgulanabileceği Müracaat ve düşünce özgürlüğü ve kütüphane işlevi arasındaki ilişkinin işlenebileceği Halk-Okul ve Araştırma Kütüphaneleri.

Kütüphanecilik bölümlerinin düşünce özgürlüğü ve sansür konularıyla ilgili seminer ve kurslar düzenleyerek, başta kütüphane yöneticileri olmak üzere, kütüphanecileri uygulamada karşılaştıkları sorunları da tartışarak eğitmesi, çalışan

kütüphanecilerin mesleklerini farklı bir açıdan değerlendirmede önemli bir adımı oluşturacaktır.

"Düşünce özgürlüğü ve sansür " dersi içinde şu konular yer almalıdır:

- Düşünce özgürlüğü ve sansürün kısa tarihçesi.
- Düşünce özgürlüğüne ilişkin uluslararası belge, bildirme ve antlaşmalar.
- Düşünce özgürlüğü ve kütüphanecilik ilişkisi.
- Gelişmiş ülkelerde kütüphanecilik ve düşünce özgürlüğü.
- Kütüphane Hakları Bildirgesi, Okuma Özgürlüğü Bildirisi.
- Akademik özgürlük ve düşünce özgürlüğü.
- Müstehcen, dini, siyasi vb. konular ve düşünce özgürlüğü.
- Türkiye'de düşünce özgürlüğü, sansür ve ilgili mevzuat.
- Türkiye 'de kütüphaneler ve düşünce özgürlüğü.

Bu dersin verilişindeki ağırlıklı yöntemi "okuma" ve "tartışma" oluşturmaldır. Öğretim üyesi tarafından, yeri geldiğinde konulara yukarıdaki konulara ilişkin giriş niteliğinde bilgi verilmeli ve öğrenci bu konulardaki kaynak ve örneklere yöneltilmelidir. Konular sınıfta tartışma ve seminer şeklinde işlenmeli, öğretim üyesi genelde yol gösterici olmalı, öğrencilerde birbirlerinin düşüncelerine saygılı olma ve farklı düşünceye hoşgörüle yaklaşma bilinci ve tutumu geliştirilmeye çalışılmalıdır.

Ayrıca, sınıfça bu konularla ilgili sinema, tiyatro ve açikoturum gibi kültürel etkinliklere katılımlar gerçekleştirilmeli ve etkinliğin içeriği üzerinde sınıfta tartışma yapılmalıdır. Ayrıca bazı sansür olayları ve sansür edilen yayın örnekleri incelenmeli ve sınıfta tartışılarak kütüphanecilik açısından değerlendirilmelidir.

Son olarak üzerinde çalışılmasında yarar gördüğümüz iki araştırma konusu önermek istiyoruz:

1-Kütüphane yerine gereksinim duydukları yayınları kitabevlerinden sağlayan okurların kütüphane hizmeti hakkındaki düşünce ve yaklaşımları.

2- Türkiye'deki kütüphanecilik bölümlerinde verilen derslerin kuram-uygulama dengesi ve derslerin uygulamadaki işlevselliği yönünden değerlendirilmesi.

KAYNAKÇA

- American Library Association. Office for Intellectual Freedom.
1989 Intellectual Freedom Manual. 3rd. ed
Chicago :American Library Association.
- ARAT, Necla
1993 "Felsefe Eğitimi."
Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim.
İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği.
- "Basın Kanunu."
1989 Yürürlükteki Kanunlar Külliyesi.
Ankara: Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Müdürlüğü.
II:2345-2358. Kanun no:5680
- BAYSAL, Jale
1993 "Kitaplıklardan Eğitimde Yararlanma."
Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim.
İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği.
- 1988 "Kütüphanecilik Öğretiminin Temel Soruları."
Türkiye'de Kütüphane Alanında Teori ile Uygulama İlişkisi
Sempozyumu. (7-8 Mayıs 1987). M. ALPAY (Ed.)
İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik
Bölümü.
- BENDIX, Dorothy
1969 "Teaching the Concept of Intellectual Freedom :The State of the Art."
ALA Bulletin, 63:351-62.
- BERELSON, Bernard.
1970 Education for Librarianship.
New York:Books for Libraries.
- BERNINGHAUSEN, David K.
1969 "Teaching a Commitment to Intellectual Freedom."
Book Selection and Censorship in the Sixties. E: MOON(Ed.)
New York:RR Bowker.385-394.
- BRAMLEY, Gerald
1975 World Trends in Library Education.
London: Clive Bingley.
- Bulletin of the University of Wisconsin-Madison.
1987 Madison:University of Wiskonsin. 3:13-14

BÜYÜKDÜVENÇİ, Sabri.

1991 Eğitim Felsefesine Giriş.
Ankara:Savaş Yayınları.

"Charter of the Book."

1972 Unesco Bulletin for Libraries.XXVI: 238-241.

COLLISON, Robert.

1970 "Trends Abroad: Western Europe."
Library Trends. 19.1:115-121.

ÇAĞLAYAN, A. Armağan.

1991 "1961 ve 1982 Anayasalarında Düşünce Özgürlüğünün Düzenlenmesi."
(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÇAKIN, İrfan.

1988 "Kütüphane Türlerine İlişkin Derslerde Teori-Uygulama ilişkisi."
Türkiye'de Kütüphane Alanında Teori ile Uygulama İlişkisi
Sempozyumu. (7-8 Mayıs 1987). M. ALPAY (ed.).
İstanbul:İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik
Bölümü.

DAILY, Jay E.

1970 "Censorship, Contemporary and Controversial Aspects of."
Encyclopedia of Library and Information Science.
New York: Marcel Dekker. IV:338-381.

1974 "International and Comparative Library Education."
Encyclopaedia of Library and Information Science.
New York:Marcel Dekker. XVII:321-325.

DAVINSON, Donald

1976 "Trends in Library Education, Europe."
Advances in Librarianship.M.J. VOIGT (ed.).
New York: Academic Press. VI:218-249.

FISKE, Marjorie

1959 Book Selection and Censorship: A Study of School and Public
Libraries in California.
Berkeley: University of California Press.

GÜLLE, Tayfun ve Z. KIZILKAN

- 1993 Cumhuriyetimizin 70. Yılında Halk Kütüphanelerimiz ve Düşünce Özgürlüğü (T.C. Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü tarafından Nisan-Eylül 1993 tarihleri arasında düzenlenen Cumhuriyetimizin 70. Yılında Halk Kütüphanelerimiz ve Düşünce Özgürlüğü Bilimsel Eser Yarışması'nın yayınlanmamış metni.).

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

- 1989 Yüksek Lisans ve Doktora/ Sanatta Yeterlik Tezleri Yazım ve Basım Yönergesi.

HAIGHT, Anne L.

- 1970 Banned Books.3.bs.
New York: Bowker Company.

"İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi."

- 1949 T.C. Resmi Gazete.27.5.1949 sayı 7217.

"İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme."

- 1954 T.C. Resmi Gazete.19.3.1954 sayı 8662.

Indiana University Bulletin 1986-88

- 1986 Bloomington:Indiana University. LXXXIV,9:140-41

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü.

- 1988 Türkiye'de Kütüphane Alanında Teori ile Uygulama İlişkisi Sempozyumu (7-8 Mayıs 1987).M. ALPAY (ed.).
İstanbul:İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü.

KABACALI, Alpay.

- 1990 Başlangıçtan Günümüze ve Türkiye'de Basın Sansürü.
İstanbul:Gazeteciler Cemiyeti.

KAPANİ, Münci

- 1991 İnsan Haklarının Uluslararası Boyutları.
Ankara: Bilgi Yayınevi.

KAPTAN, Saim

- 1977 Bilimsel Araştırma Teknikleri. Geniş 4. bs.
Ankara: Tekişik Matbaası

KARASAR, Niyazi

- 1984 Bilimsel Araştırma Yöntemi:Kavramlar, İlkeler,Teknikler.
Ankara:Matbaş Matbaacılık.

KESEROĞLU, Hasan.

1989 Halk Kütüphanesi Politikası ve Türkiye'de Durum
İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.

KIZILKAN, Zafer

1988 "Düşünce Özgürlüğü ve Kütüphanecilik."
Türk Kütüphaneciliği, II,4:159-165.

KISTER, Kenneth F.

1969 "A Unique Course on Intellectual Freedom and Censorship."
Book Selection in the Sixties. E: MOON(Ed.).
New York:R.R.Bowker:395-415.

1970 "Educating Libraries in Intellectual Freedom."
Library Trends, XIX,1:159-168.

"Kitap Dosyası."

1984 Nokta, II:53-63.

KONGAR, Emre

1983 Demokrasi ve Kültür.
İstanbul: Hill Yayın.

"Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu."

1989 Yürürlükteki Kanunlar Külliyatı.
Ankara: Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Müdürlüğü.
I:867-871. Kanun no: 3269.

Library and Information Science Abstracts.

1969- London: Library Association Publishing.

Library Literature.

1934- Bronx, NY: H.W. Wilson Company.

McGill University Graduate Studies 1993-94

1993 Montreal: McGill University. 11-12.

"Matbuat Kanunu."

1931 T.C. Resmi Gazete. 8.8.1931 sayı 1867. Kanun no: 1881.

MALLEY, Ian

1990 Censorship and Libraries.
London : Association Library Publishing

- NASRI, William Z.
1972 "Education in Library and Information Science."
Encyclopaedia of Library and Information Science.
New York:Marcel Dekker. VII:414-440.
- "On Professional Ethics."
1981 American Libraries LXII, 3: 51
- ÖNGÖREN, Mahmut T.
1982 "Özgürlüklerle İlgili Kavramlar."
Bilim ve Sanat, I, 12: 13-15.
- ÖZÇELEBİ, Suat ve N.S. CEBECİOĞLU
1990 Okuma Alışkanlığı ve Türkiye.
İstanbul:Milliyet Yayınları.
- "Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu."
1989 Yürürlükteki Kanunlar Külliyesi.
Ankara: Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Müdürlüğü.
II:1409-1422.
- RANGANATHAN, S.R.
1931 Five Laws of Library Science.
Madras: Library Association
- RUMELİLİ, Aylın
1994 "Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü Eğitim Programının
Değerlendirilmesi." (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SAĞLAMTUNÇ, Tülin
1983 "Hacettepe Üniversitesi'nde Kütüphanecilik Öğretimi."
Değişik Ülkelerde Kütüphanecilik Öğretimi (Seminer 25 Şubat 1982).
M. ALPAY (haz.) İstanbul:İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Kütüphanecilik Bölümü.
- 1991 "Kütüphanecilik Açısından Düşünce Özgürlüğü ve Sansür."
Türk Kütüphaneciliği, V,3: 93 - 99.
- "Sansür."
1990 AnaBritannica.
İstanbul: Ana Yayıncılık, XIX, 69.
- SCHRADER, Alvin M. ve K. WALKER
1986 "Censorship Iceberg Results of an Alberta Public Library Survey"
Canadian Library Journal, XLIII, 2, 1: 91-95.

SHERA, Jesse H.

1977 The Foundations of Education for Librarianship.
New York: Becker and Hayes.

SHERMAN, Stuart C.

1962 "Defending the Freedom to Read."
Library Journal, 87,3:479:83.

SHUMAN, Bruce

1977 "Intellectual Freedom Courses in Graduate Library Schools."
Journal of Education for Librarianship, XVIII,2:99-109.

SOYSAL, Özer

1983 "Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitiminin Temel Sorunları."
Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. XXXII,4:149-162.

1988 "Türkiye'de Kütüphanecilik Alanında Kuram-Uygulama İlişkisi."
Türkiye'de Kütüphane Alanında Teori ile Uygulama İlişkisi
Sempozyumu(7-8 Mayıs 1987) M. ALPAY (Ed.).
İstanbul:İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik
Bölümü.

1993 "Bilgileşim Devrimi ve Kütüphaneci: Bilgi Üzerine Çeşitlemeler/2."
Düşünceler, 12: 2-6.

The Students Guide to Graduate Studies in the United Kingdom 1993

1992 Cambridge:Hobsons Publishing.

T.C. Kültür Bakanlığı.

1993 Kültürel Yaşamı Demokratikleştirmeyi Amaçlayan Yasa Taslakları
Ankara:Kültür Bakanlığı.

"Takrir-i Sükun Kanunu."

1925 T.C. Resmi Gazete. 4.3.1925 sayı 87. Kanun no:578.

TANÖR, Bülent

1990 Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu.
İstanbul: BDS Yayınları.

1991 Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu. Hukuk- Ötesi Boyutlar II.cilt.
İstanbul: BDS Yayınları.

"Terörle Mücadele Kanunu."

1989 Yürürlükteki Kanunlar Külliyesi.
Ankara: Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Müdürlüğü.
VI:7215-7223.Kanun no:3713.

"Teşkilat-ı Esasiye Kanunu."

1924 T.C. Resmi Gazete. 20.4.1924 sayı 71. Kanun no:491.

THOMPSON, Lawrence S.

1952 Türkiye'de Kütüphaneleri Geliştirme Programı.
İstanbul Milli Eğitim Basımevi.

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni

1952-86 Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Türk Kütüphaneciliği

1987- Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Türk Dil Kurumu.

1983 Türkçe Sözlük 7.bs.
Ankara: Türk Dil Kurumu.

Türkiye Bibliyografyası

1935- Ankara: Milli Kütüphane.

Türkiye Cumhuriyeti 1961 Anayasası

1961 Ankara. Kanun No:334.

Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası

1982 Ankara. Kanun No:2702.

Türkiye Makaleler Bibliyografyası

1952- Ankara: Milli Kütüphane.

University of Western Ontario Faculty of Graduate Studies, 1989-90.

1989 Ontario: University of Western Ontario. 45-46.

Wayne State University Graduate Bulletin 1992-94

1992 Detroit: Wayne State University. 285-286.

WHITE, Carl.M.

1961 Modern Kütüphaneciliğin Esasları.
Ankara: A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Yeni Bir Avrupa İçin Paris Antlaşması

1990 Ankara: Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü.

Yeni Yayınlar Aylık Bibliyografya Dergisi

1956-79.

YARDIMCI KAYNAKÇA

- A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi
1992 İnsan Haklarının Korunması Alanında Uluslararası Temel Belgeler.
2.bs.Ankara:Ankara Üniversitesi, 1992.
- ARTUKOĞLU, Adil
1979 "Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitime Genel Bakış."
Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XVIII, I:1-11.
- BAYSAL, Jale
1990 "Kütüphanecilik Bölümlerinde Ders Programları."
Prof. Dr. Osman Ersoy'a Armağan.
Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği, 36-42.
- BENGE, Ronald C.
1970 Libraries and Cultural Change.
London: Clive and Bingley.
- BURRY, John
1978 Düşünce Özgürlüğünün Tarihi.
(Çev.) Durul Bartu.
İstanbul: Endini Yayınevi.
- BUSHA, Charles H.
1972 Freedom versus Suppression and Censorship
Littleton, Colorado: Libraries Unlimited.
- Conference on Intellectual Freedom, Washington, D.C.
1965 Freedom of Inquiry, Supporting the Library Bill of Rights, Proceedings.
Chicago: American Library Association.
- ÇAKIN, İrfan
1986 "Kütüphanenin Toplumsal Konumu ve İşlevleri."
Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXXV, 1:6-15.
- DOWNS, Robert Bingham
1960 The First Freedom: Liberty and Justice in the World
Chicago: American Library Association.
- The Encyclopedia of Censorship
1990 Jonathan Green.
New York: Facts on File

Encyclopedia of Library and Information Science

1968-83 A. KENT ve J. E. DAILY (Ed.)

New York:Marcel Dekker

GEMALMAZ, Semih

1991 Demokrasi Raporu.

İstanbul:Ada.

GÜRDAL, Oya

1990 "Kütüphanecilik Eğitimi Planlaması"

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, IV,4:175-178

HABORA, Bülent

1969 Yasak Kitaplar İstanbul: Habora Kitabevi

KUM, İlhan

1970 "Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitimi." (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.

LASKI, Herald J.

1966 Düşünce Özgürlüğü.

(Çev.) Yücel Seyman

İstanbul: Dönem Yayınevi

Müstehcen

1975 İ. SELÇUK ve DİĞERLERİ.

İstanbul: Soyut Yayınevi

Newsletter on Intellectual Freedom

1952- Chicago: American Library Association.

OĞUZ, Tülay

1988 " Kütüphanecilik Eğitiminde Öğretim Yöntemleri."

Türk Kütüphaneciliği, II, 1:8-22

ÖZKIRIMLI, Atilla

1987 Yazarları da Vururlar.

İstanbul: Gümüş Yayınevi.

PERİN, Cevdet

1974 Tarih Boyunca Düşünce ve Basın Özgürlüğü.

İstanbul: Remzi Kitabevi

SAĞLAMTUNÇ, Tülin
1988 "Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitiminde Gerçekleştirilmesi Zorunlu Aşamalar."
Türkiye'de Kütüphane Alanında Teori ile Uygulama İlişkisi Sempozyumu (7-8 Mayıs 1987). M. ALPAY (Ed.)
İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü.

SAĞLAR, D. Fikri
1992 "Kitap Yasaklamanın Dayanılmaz Ağırlığı."
Cumhuriyet Gazetesi. 15-1-1992

Sansür, Ortak Kitap 7.
1984 İstanbul: YAZKO.

Türk Bilim Politikası 1983-2003.
1983 Ankara: T.C. Devlet Bakanlığı

Türkiye İnsan Hakları Vakfı.
1994 1993 Türkiye İnsan Hakları Raporu.
Ankara: Türkiye İnsan Hakları Vakfı.

EK 1

12-5-1994

**ANKARA'DAKİ ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE ÇALIŞAN
KÜTÜPHANECİLİK BÖLÜMÜ MEZUNLARININ DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ
KONUSUNDAKİ BİLGİ VE TUTUMLARI**

Değerli Meslektaşım,

Bu anket, ülkemizdeki kütüphanecilik bölümü mezunu kütüphanecilerin, düşünce özgürlüğü ve sansür konusundaki bilgi ve tutumlarını ölçmek amacıyla uygulanmaktadır.

Anketten elde edilecek sonuçlar Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nde yaptığım yüksek lisans tez çalışmasında kullanılacaktır.

Size uygun seçeneği işaretlemeniz ve ilgili sorularda görüşlerinizi belirtmeniz araştırmaya katkı sağlayacaktır.

Teşekkür ederim.

Zafer Kızıllan

ODTÜ Kütüphanesi

1- Cinsiyetiniz

- a) Kadın b) Erkek

2- Yaşınız

- a) 20-25 b) 26-30 c) 31-35 d) 36-40 e) 41-45 f) 46 ve yukarısı

3- Bitirdiğiniz kütüphanecilik bölümü.

- a) A.Ü. DTCF b) H.Ü. Edebiyat Fakültesi c) İ.Ü. Edebiyat Fakültesi
d) Diğer.....

4- Kütüphanecilik bölümünü bitirdiğiniz yıl.

- a) 1970 ve öncesi b) 1971-75 c) 1976-80 d) 1981-85 e) 1986-90 f) 1991 ve sonrası

5- Kaç yıldır kütüphanede çalışıyorsunuz?

- a) 0-5 b) 6-10 c) 11-15 d) 16-20 e) 21 ve yukarısı

6- *Kütüphanecilik eğitiminin sizi düşünce özgürlüğü ve sansür konusunda yeterince bilgilendirdiğine inanıyor musunuz?*

- a) Evet b) Hayır

7- *Eğer 6. soruya yanıtınız "evet" ise aşağıdaki hangi konu ya da konularda bilgilendirildiğinizi düşünüyorsunuz?*

- a) Düşünce özgürlüğünün kütüphanecilikle ilişkisi.
 b) Sansüre karşı önlemler ve mücadele yöntemleri.
 c) Diğer ülkelerdeki kütüphanecilerin düşünce özgürlüğü ve sansür alanındaki mücadele ve deneyimleri.
 d) Türkiye'de düşünce özgürlüğü ve sansür konusunun geçmişi ve bugünü.
 e) Diğer belirtiniz.....

8- *Kütüphanecilik eğitimi içinde "düşünce özgürlüğü ve sansür" konulu bağımsız bir dersin verilmesi gerektiğine inanıyor musunuz? (Lütfen nedenini belirtiniz.)*

- a) Evet Çünkü.....

 b)Hayır. Çünkü.....

9- *Sizce aşağıdaki hangi seçenek ya da seçenekler sansür olarak değerlendirilebilir.*

- a) Çocukların "zararlı" yayınları görmelerinin önlenmesi.
 b) Tarafı yayı yapan gazetelerin kütüphaneye alınmaması.
 c) Yayınların toplum için zararlı olup-olmadığına mahkeme tarafından karar verilmesi.
 d) "Bölücü" ya da "zararlı" düşünce savunan yayınların kütüphaneye alınmaması.
 e) Kütüphanenin sergi ve toplantı salonlarını bazı radikal grupların hizmetine sunmaması.

10- *Düşünce Özgürlüğü Birimi (Office for Intellectual Freedom) aşağıdaki kuruluşlardan hangisinin bünyesinde?*

- a) UNESCO b) Amerikan Kütüphane Derneği c) Uluslararası Af Örgütü
 d) Amerikan Barış Derneği e) Bilmiyorum

11- *Aşağıdaki hangi belge ya da belgelerde düşünce özgürlüğü gerçek anlamda savunulmaktadır? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)*

- a) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi b) T.C. 1961 Anayasası c) Kütüphane Hakları Bildirgesi
 d) T.C. 1982 Anayasası e) Okuma Özgürlüğü Bildirisi f) bilmiyorum

12- Çalıştığınız dönem içinde, kütüphanenizde karşılaştığınız ya da duyduğunuz sansür olayı/olayları oldu mu?

- a) Evet b) Hayır

13- Eğer 12. soruya yanıtınız "evet" ise, bunun aşağıdaki hangi seçenek veya seçeneklerle ilgili olduğunu belirtiniz.

- a) Kütüphane çalışanları tarafından uygulanan sansür.
 b) Kütüphane kullanıcıları tarafından uygulanan sansür.
 c) Kütüphanenin bağlı olduğu üst birim (rektörlük vb.) tarafından uygulanan sansür.
 d)Diğer(belirtiniz).....

14- Kütüphanelerde gerçek anlamda düşünce özgürlüğü uygulamak olanaksızdır, çünkü sansürün gerekli olduğu bazı durumlar vardır.

- a) Katılıyorum b) Kararsızım c) Katılmıyorum

15- Kütüphane dışındaki sansür diğer kurum ve meslekleri ilgilendirdiğinden kütüphanecilerin ilgi alanı dışında kalır.

- a) Katılıyorum b) Kararsızım c) Katılmıyorum

16- Kötü bir kitabın en iyi yanıtı iyi bir kitap, kötü bir düşüncenin en iyi yanıtı ise iyi bir düşüncedir.

- a) Katılıyorum b) Kararsızım c) Katılmıyorum

17- Çocuğun hangi kitapları okuyup-okumayacağına anne ve babası karar vermelidir.

- a) Katılıyorum b) Kararsızım c) Katılmıyorum

18- Sağlıklı bir toplum yapısı için, azınlıkta kalan düşünceler çoğunluğun tepkisini çekmeyecek içerik ve biçimde savunulmalıdır.

- a) Katılıyorum b) Kararsızım c) Katılmıyorum

19- Müstehcen yayınların çokluğu ile cinsel suç işleme oranı arasında doğrudan bir ilişki vardır.

- a) Katılıyorum b) Kararsızım c) Katılmıyorum

EK 2

ANKARA ÜNİVERSİTESİ DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ
KÜTÜPHANECİLİK BÖLÜMÜ 1992-93 ÖĞRETİM YILI DERS PROGRAMI1. SINIF
(ORTAK DERS PROGRAMI)

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Saati</u>
Bilgi Merkezleri ve Hizmetleri	2
Bilgi ve Belgenin Tarihi	2
Bilgi ve Bel. Düzenlenmesi	2
Temel Danışma Kaynakları	2
Bilgi Kayıt Ortamları	2
Osmanlıca	2
Bilgisayar I	2

2. SINIF
(ORTAK DERS PROGRAMI)

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Saati</u>
Bilgisayar II	2
Kataloglama ve Sınıflama	2
Osmanlıca	2
Danışma Kaynakları ve Uyg.	3
Katalog. ve Sınıflama Uyg.	2
İstatistik	2
Araştırma Yöntemleri	2
Danışma Hizmetleri	2

KÜTÜPHANECİLİK ANABİLİM DALI

3. SINIF

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Saati</u>
Danışma Kaynakları	2
Okul Kütüphaneleri	2
Araştırma Kütüphaneleri	2
Kataloglama ve Sınıflama II	2
Halk ve Çocuk Kütüphaneleri	2
Danışma Kaynakları Uyg.	1
Katalog. ve Sınıflama Uyg.	1
Bilgisayar III	2
Belge ve Bilgibilim	2
Çocuk Literatürü	2

Seçmeli Dersler:

Sistem Analizi	2
----------------	---

4.SINIF

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Saati</u>
Bilgisayar IV	2
Kitap dışı Materyaller	2
Danışma Kaynakları	2
Kataloglama ve Sınıflama	2
Kütüphanelerde Otomasyon	2
Kütüphane Enformasyon	
Hizmetleri Yönetimi	2
Danışma Kaynakları Uyg	2
Sürelî Yayınlar	1
Uygulama (Kütüphanelerde)	1

Seçmeli Dersler:

İndeksleme Teknikleri	2
-----------------------	---

BÖLÜMDİŞİ ÖĞRENCİLER İÇİN SERVİS DERSLERİ

Kütüphanelerden Yararlanma	2
----------------------------	---

DOKÜMANTASYON- ENFORMASYON ANABİLİM DALI3.SINIF

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Saati</u>
İletişim Teknolojisi	2
Bilginin Organizasyonu I	3
Bilgisayar III	2
Dokümantasyon -Enformasyon	
Literatürü	3
Sistem Analizi	2
Bilginin Yayımı	2
Bilgi Ağları	2
Endüstriyel Enformasyon	2

Seçmeli Dersler:

Belge ve Bilgi Bilim	2
----------------------	---

4. SINIF

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Saati:</u>
Enformasyon Teknolojisi	2
Bilginin Organizasyonu II	3
Veri Tabanları	2
Bilgi Pazarlaması	2
Bigisayar IV	2
İndeksleme Teknikleri	2
Bilgiye Erişim	2

Seçmeli Dersler:

Kütüphane ve Enformasyon Hizmetleri Yönetimi	2
Sürelî Yayınlar	1
Kütüphanelerde Otomasyon	2

ARŞİV ANABİLİM DALI

3. SINIF

<u>Dersin Adı :</u>	<u>Saati:</u>
Osmanlı Diplomatiği I	2
Belge Yönetimi	2
Arşiv Materyel. ve Hizmetleri	2
Bilginin Organizasyonu I	3
Belge Erişim	2
Bilgisayar III	2
Yazıtürleri I	2
Temel Arşiv Bilgileri	2

Seçmeli Dersler:

Osmanlı Devlet Teşkilatı	2
T.C. Devlet Teşkilatı	2

4. SINIF

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Saati:</u>
Osmanlı Diplomatiği II	2
Dosyalama Teknikleri	2
Bilginin Organizasyonu II	3
Arşiv Türleri	2

Bilgisayar IV	2
Arşiv ve Teknoloji	2
Arşiv Yönetimi	2
Yazı Türleri II	3

EK 3

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ
KÜTÜPHANECİLİK BÖLÜMÜ 1992-93 ÖĞRETİM YILI DERS
PROGRAMI

KÜTÜPHANECİLİK ANABİLİM DALI

1. SINIF

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Saati:</u>
Atatürk İlkeleri ve İnk. Tarih	1
Türk Dili	2
Güzel Sanatlar	1
Kitap ve Kütüphane Tarihi	2
Kütüphane Bilimine Giriş	2
Osmanlıca I	3
Uygulamalı Temel İstatistik	3
Bilgi Kaynakları I	2
Kütüphanecilik Metinleri I	3

2. SINIF

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Saati:</u>
Atatürk İlkeleri ve İnk. Tarihi	1
Yabancı Dil	2
Kataloglama ve Sınıflama I	2
Kütüphane İşlemleri	2
Araştırma Yöntemleri	3
Osmanlıca II	3
Kütüphane Uygulamaları I	2
Bilgi Kaynakları II	3

3. SINIF

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Saati:</u>
Yabancı Dil	2
Okul Kütüphanesi	1
Halk ve Çocuk Kütüphanesi	2
Kütüphane Uygulamaları II	2
Kataloglama ve Sınıflama II	2
Araştırma Kütüphaneleri	2
Çocuk Edebiyatı	1
Yazma Kütüphanesi	2
Belge ve Bilgi Bilimi	2

4. SINIF

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Saati:</u>
Kitap Dışı Belgeler	3
Kütüphane Uygulamaları III	2
Bilimsel Çalışma Uyg. (seç)	2
Nadir Eserler	2
Masa Üstü Yayıncılık	2
Kütüphane Yönetimi	2
Özel Öğretim Yöntemleri (seç)	3
Bilgisayar Programları	2
Bilgi Hizmetleri	2
Yayın Hayatı ve Sorunları	2
Arşiv (seç)	2

DOKÜMANTASYON VE ENFORMASYON ANABİLİM DALI

1. SINIF

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Saati:</u>
Atatürk İlkeleri ve İnk. Tarihi	1
Türk Dili	2
Güzel Sanatlar	1
Bilgi Bilimine Giriş	2
Bilgi İşlem ve Bilgisayar	3
Bilgi Kaynakları I	2
Bilgi Bilimi Metinleri I	4
Uygulamalı Temel İstatistik	3

2. SINIF

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Saati:</u>
Atatürk İlkeleri ve İnk. Tarihi"	1
Yabancı Dil	2
Bilgi Bilime Giriş	2
Bilgi İşlem ve Bilgisayar	3
Bilgi Kaynakları II	3
Belge ve Bilginin Örg. I	3
Bilgi Bilimi Metinleri II	3
Bilgi Bilim Uygulamaları I	2

3.SINIF

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Saati:</u>
Yabancı Dil	2
Belge ve Bilgi Bilimi	2
Belge ve Biginin Örg. II	3
Bilgi Merkezlerinde İşbirliği	2
Bilgisayar Programları	2
Dizin ve Öz Hazırlama	2
Bilgi Bilimi Metinleri III	3
Bilgi Bilim Uygulamaları II	2

4.SINIF

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Saati</u>
Bilgisayar Programları	2
Belge ve Bilgi Merkezi Yön.	2
Bilgi Hizmetleri	2
Yayı hayatı ve sorunları	2
Bilgi bilim Uygulamaları III	2
Bilimsel Çalışma Uyg. (seç)	2
Arşiv	2
Kitap Dışı Belgeler	3
Masa Üstü Yayıncılık	2
Özel Öğretim Yöntemleri (seç)	3

EK 4

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ
KÜTÜPHANECİLİK BÖLÜMÜ 1992-93 ÖĞRETİM YILI DERS
PROGRAMI

1.SINIFGÜZ DÖNEMİ

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Kredisi</u>
Sosyal Antropolojiye Giriş	3
Kütüphaneciliğe Giriş	3
Kitap ve Küt. Tarihi	3
Osmanlıca	3
Psikolojiye Giriş	3
Türk Dili I	2
Yabancı Dil (İng.)	2
Güzel Sanatlar-Beden	0
Uygulamalı İstatistik	3

BAHAR DÖNEMİ

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Kredisi:</u>
Kütüphaneciliğe Giriş	3
Kitap ve Küt. Tarihi	3
Osmanlıca II	3
Bilim Tarihi	3
Yabancı Dil (İng.)	2
Güzel Sanatlar-Beden	0
Uygulamalı İstatistik II	3

2.SINIFGÜZ DÖNEMİ

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Kredisi:</u>
Atatürk İlkeleri ve İnk. Tarihi	2
Araştırma Metodları	3
Kataloglama ve Sınıflama I	3
Müraacat ve Bibliyografya	3
Osmanlıca III	3
Yabancı Dil (İng.)	2
Güzel Sanatlar-Beden	0

BAHAR DÖNEMİ

<u>Ders Adı:</u>	<u>Kredisi:</u>
Atatürk İlkeleri ve İnk.Tarihi	2
Kataloglama ve Sınıflama II	3
Katalog. ve Sınıflama Uyg.	1
Müracaat ve Bibliyografya	3
Kütüphane İşlemleri	2
Osmanlıca IV	3
Yabancı Dil (İng.)	2
Güzel Sanatlar-Beden	0

3.SINIFGÜZ DÖNEMİ

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Kredisi:</u>
Katalog. ve Sınıflama Uyg.	1
Müracaat ve Bibliyografya	1
Kütüphane İşlemleri II	2
Araştırma Kütüphaneleri I	2
Nadir Es. ve Nadir Es. Küt.I	3
Staj I	1
Güzel Sanatlar-Beden	0

BAHAR DÖNEMİ

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Kredisi:</u>
Sürelî Yayınlar	3
Çocuk Kütüphaneleri	2
Araştırma Kütüphaneleri II	2
Nadir Es. ve Nadir Es. Küt.II	3
Küt. Proglamaya Giriş	3
Güzel Sanatlar-Beden	0

4.SINIFGÜZ DÖNEMİ

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Kredisi:</u>
Kitapdışı Materyaller	3
Halk Kütüphaneleri	2
Yönetim Teknikleri ve Mevz.	3

Staj II	1
Guzel Sanatlar-Beden	0

BAHAR DÖNEMİ

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Kredisi:</u>
Kataloglama ve Sınıflama III	1
Müracaat ve Bibliyog. Uyg.	1
Okul Kütüphaneleri	1
Kütüphane Otomasyonu	3
Yönetim Teknikleri ve Mevz.	3

BÖLÜMİÇİ SEÇMELİ DERSLER

GÜZ DÖNEMİ

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Kredisi:</u>
Almanca I	3
Almanca III	3
Fransızca I	3
Fransızca III	3
Arapça I	3
Farsça I	3
Arapça III	3
Farsça III	3
Nadir Es. ve Nadir Es. Küt.	3
Dokümantasyon	3

BAHAR DÖNEMİ

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Kredisi:</u>
Almanca II	3
Almanca IV	3
Fransızca II	3
Fransızca IV	3
Arapça II	3
Farsça II	3
Arapça IV	3
Farsça IV	3
Nadir Es. ve Nadir Es. Küt.	3
Arşiv	3

EK 5

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ
KÜTÜPHANECİLİK-DOKÜMANTASYON ve ENFORMASYON-ARŞİV
ANABİLİM DALLARI 1993-94 ÖĞRETİM YILI ORTAK DERS
PROGRAMI

1. SINIFGÜZ DÖNEMİ

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Kredisi</u>
Belge ve Bilgi Bil. Giriş I	3
İletişim ve Toplum I	3
Bilgi Kaynakları I	2
Bilgisayara Giriş (ing.)	3
Kullanıcı Grupları ve özel. I	2
Mesleki İngilizce	2

BAHAR DÖNEMİ

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Kredisi</u>
Belge ve Bilgi Bil. Giriş II	3
İletişim ve Toplum II	3
Bilgi Kaynakları II	2
Proglamlama I (ing.)	3
Kullanıcı Grupları ve özel. II	2
Mesleki İngilizce	2

2. SINIFGÜZ DÖNEMİ

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Kredisi</u>
Araştırma Yöntemleri I	3
İstatistik I	3
Bilginin Organizasyonu I	3
Bilgi Erişim Kaynakları I	3
Proglamlama II (ing.)	3
Mesleki İngilizce	2

BAHAR DÖNEMİ

<u>Dersin Adı:</u>	<u>Kredisi</u>
Araştırma Yöntemleri II	3
İstatistik II	3
Bilginin Organizasyonu II	3
Bilgi Erişim Kaynakları II	3
Programlama III (ing.)	3
Mesleki İngilizce	2

The Library Association

7 Ridgmount Street London WC1E 7AE Telephone: 071 636 7543
Fax: 071 436 7218 LA-net 79: LLA2000 Education & International 79: Telex: 9312134504 LAG

EDU/E68/kw/aif

19 February 1992

Zafer Kizilkan
METCI Library
06531 Ankara
TURKEY

Dear Zafer Kizilkan

Intellectual Freedom and Library Education

Thank you for your letter of 28 January concerning your proposed thesis. Intellectual freedom and censorship are dealt with in all the courses in librarianship in the United Kingdom. These topics are addressed in many parts of the courses, and I cannot send you specific course outlines. I enclose a copy of our list of UK Departments of Library and Information Studies and can only suggest that you should write to each of them asking for a copy of the prospectus, and stating your interest in issues concerning intellectual freedom and censorship. Relevant course tutors would then be able to send you appropriate information and reading lists.

Yours sincerely

Kate Wood
ASSISTANT DIRECTOR (EDUCATION)

Enc

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
Kütüphaneler Genel Müdürlüğü

Sayı : B.16.0.KGM.0.10.00.02/618-280
Konu : Yasak Yayınlar

ANKARA

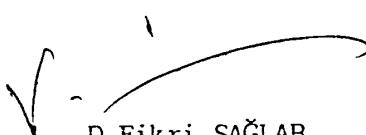
20 OCAK 1992

.....VALİLİĞİNE
(Kültür Müdürlüğü)
GENELGE NO: 1992/3

Başlatmış olduğumuz "yasakların yasak olduğu bir Türkiye" anlayışına uygun olarak Bakanlığımıza bağlı bütün halk ve çocuk kütüphanelerinde insan düşüncesinin ürünü olan her türlü yayın bundan böyle hiçbir kısıtlama olmaksızın hizmete sunulacaktır.

Bu nedenle, Bakanlığımıza bağlı kütüphanelerde bazı yayınların okuyucu hizmetinden kaldırılmasına ilişkin değişik tarihlerde gönderilmiş olan genelgeler yürürlükten kaldırılmıştır.

Bilgilerinizi ve bundan böyle satınalma, bağış veya değişim yöntemiyle sağlanacak yayınlarda bu hususların gözönünde tutulmasını ve konunun titizlikle takibini rica ederim.

D.Fikri SAĞLAR
BAKAN

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI

SAYI : B.16.0.MKB.0.00.00.00.

ANKARA

KONU: Yasak Yayınlar

9 Ocak 1992

GENELGE
1992 - 1

Ülkemizde İnsan Haklarının gerçek biçimde korunma altına alınması ve Demokrasi ilkelerinin tümüne işlerlik kazandırılması çabalarımız yoğun bir şekilde sürmektedir.

Bakanlar Kurulu'nun 07.10.1951, 20.12.1951, 03.04.1952, 14.04.1952, 26.06.1953, 21.11.1959, 10.10.1962, 25.01.1967, 07.06.1982 tarihlerindeki kararları ve bunlara bağlı olarak Saverihkların emirleri ile hür düşünce, basın-yayın özgürlüğünü engelleyen yasakları; kütüphanelerimizin, özellikle de Milli Kütüphane'nin bünyesindeki depolarda, okuyucu hizmetine sunulamayan binlerce YASAK YAYIN yığınağı oluşturmuştur.

Yukarıda belirtilen kararlar doğrultusunda; satılması, dağıtılması, edinilmesi, yararlanmaya (istifadeye) sunulması yasaklanmış bu yayınlar, 1989 yılında Milli Kütüphane Başkanlığı'nca bir genelgede okuyucu hizmetine sunulmuşsa da bunun uygulamada gerçekleştirilmediği tesbit edilmiştir.

İnsan düşüncesine ve onun yarattığı ürünlere hiçbir kısıtlamanın konulmayacağı, bunlardan faydalanmak isteyenlerin engellenemeyeceği ilkeleri çerçevesinde:

a) Bakanlığımız bünyesindeki bütün birimlerde, özellikle kütüphanelerimizde basılı malzemeye konmuş her türlü yasağın kaldırılarak kamunun hizmetine sunulmasını,

b) Yasaklama nedeniyle edinilememiş veya elden çıkarılmış yayınların temin edilerek bütün kütüphanelerimizde bulundurulmasını,

c) İlgili birim yetkililerinin konuyu titizlikle takip ederek herhangi bir aksaklığa kesinlikle yer verilmemesini,

rica ederim.

✓
D.Fikri SAĞLAR
BAKAN